

F. X. DEU
ORGLARSKI IZDELOVAVC
V LUBLANI

ECCE ORGANVM!

Ars organi Sloveniae
5 - Januar 2017

Vsebina / Contents

Devova orglarska delavnica / Organ workshop F. Ks. Dev [3]

Organbuilder Franc Ksaver Dev (Abstract in English) - [33]

Razprava v Učiteljskem tovarišu / Public discussion about
Dev's organs in 1862 - [34]

Ars organi Sloveniae in 2016 (Annual Report) - [39]

Ars organi Sloveniae v letu 2016 (poročilo) - [43]

Orgelski nenazadnje / Final organ page
Monografija o orglarju Janečku / New book about
organbuilder J. F. Janeček [47]

ECCE ORGANVM!

Obvestila Ars organi Sloveniae

ISSN 2463-9397

5 - januar 2017

<http://glej.orgle.si/>

Izdaja Društvo Jarina Bohinj

Pripravil in uredil Jurij Dobravec

Besedilo, ilustracije in oblika so avtorske in/ali v prosti
uporabi. Priprava in uporaba brezplačna.

Informative translations only.

www.arsors.org

Devova orglarska delavnica / Organ workshop Fr. X. Deu

Edo Škulj

Franc Ksaver Dev (Mokronog, 2. 9. 1834 – Ljubljana, 18. 12. 1872) se je najprej učil mizarstva pri Andreju F. Malahovskem v Ljubljani, od leta 1843 pa orglarstva pri Franzu Ullmannu na Dunaju.¹ Preden je prišel v Ljubljano, je nekaj časa kot orglar deloval v Sevnici. Tam se je pri njem učil Janko Vrabc, ki je napravil nekaj manjših orgel v okolici.² Prvo Devovo stanovanje v Ljubljani je bilo na Poljanah št. 5, pozneje pa je imel s svojo delavnico in najbrž tudi stanovanje nekje na Bregu blizu Židovske ulice ob vodi.³

Dev je delal orgle za cerkve Ljubljanske škofije (danes so zunaj nje: Bela Peč, Dragatuš, Planina, Podkraj, Podnanos, Poljane, Spodnja Idrija, Šentjanž, Vipava), zunaj nje pa ene orgle v Mariborski škofiji (Rogaška Slatina) in dvoje v Reški nadškofiji (Podgraje pri Ilirski Bistrici in Gerovo). Njegove orgle »so izredno voljno, mehko, zelo prikupljivo intonirane; jako lepi so posamezni registri, pa tudi cele orgle pojo veličastno ubrano, brez vsake rezkosti in kričavosti« (S. Premrl).

Leta 1854 je izšel v Bleiweisovih Novicah naslednji oglas: *»Oznanilo. Podpisani da na znanje, da cerkvene orgle, fisharmonike, lajne (Drehorgeln) in vse sorte glasbine orodja s pisali, kakor tudi take za tobačnice in ure izdeluje. Tudi je že nekaj lajn in fisharmonik, kar je mogoče po prav nizki ceni, naprodaj pripravljenih. Franc Ksav. Deu, orglar v Ljubljani, v strelišnih ulicah Nr. 91, v 1. nadstropju.«*

1. Ljubljana – Javna glasbena šola (LJ)

Manual	Pedal
01 Burdon 8'	04 Subbas 16'
02 Cevna flavta 4'	
03 Principal 2'	

Viktor Steska je leta 1929 v CG v dolgem nadaljevanju z drobnim tiskom objavil zgodovino Javne glasbene šole v Ljubljani od leta 1816 do 1875. Leta 1854 je postalo pereče vprašanje novih orgel. Mdr. piše:

»Ravnatelj normalke je Kamila Maška vprašal, kaj glasbena šola potrebuje. Mašek je 8. decembra 1854 odgovoril [...] Pri nabavi novih orgel naj se pazi, da bodo orgle opremljene s pedalom [...] Konzistorij je 12. januarja 1855, št. 2459/400 poročal o tem vladi. Orgle se za 100 gld, dovoljenih od vlade, niso mogle dobiti. Malahovski v Ljubljani je zahteval zanje najmanj 250 gld, Rumpel v Kamniku pa 300 gld. Na posredovanje Gregorja Riharja je naposled obljubil novi orglar Dev, da jih radi reklame naredi za 100 gld, seveda le s tremi spremeni brez pedala. Zato so mu dali klavir v popravilo in orgle v delo z naročilom, naj za pedal prostor prihrani, da se pozneje dopoldni, če bo ugodna prilika. Vlada naj pri ministrstvu posreduje, da dovoli še 40 gld. za pedal [...] Konzistorij je 27. marca 1855, št. 566/83 naznanil vladi, da je orglar Deu postavil orgel, klavir pa je že prej popravil. Rihar in Kamilo Mašek sta orgle odobrila, zato naj se orglarju 125 gld takoj nakaže. Vlada je 4. aprila 1855 to storila. Vlada je sporočila 3. avgusta 1855, da je ministrstvo dovolilo za pedal 40 gld.«⁴

2. Gerovo (HR)

Pri opisu orgel slovenskih orglarjev na Hrvaškem Ladislav Šaban omenja samo ene Devove orgle, in sicer 12-registrske v Gerovem iz leta 1856. Zanimiva je opomba: *»Činjenica je da njegove orgulje v Gerovu u potpunosti nalikuju Malahovskijevima u Pleščima.«⁵* To je povsem sprejemljivo, saj se je pri njem učil mizarstva, vrh vsega pa so te še ene njegovih prvih orgel.

Hrvaška uprava za varstvo kulturne dediščine je 24. februarja 2010 izdala odločbo, *»ki potrjuje, da imajo orgle v cerkvi sv. Mohorja in Fortunata v Gerovem značaj kulturne dobrine. Obrazložitev: Orgle v Gerovem iz leta 1856, delo neznanega avtorja, so po mnenju Ladislava Šabana tako*

podobne orglam Ferdinanda Malahovskega v Pleščah, da jih lahko pripisujemo istemu orglarju. Orgle imajo lep glas in so dobro ohranjene. Obseg manuala je C-f³, pedala pa C-a. Pročelne piščali so novejši (iz leta 1938). Orgelsko pročelje je zelo razvejano. Imajo tri polja s piščalmi, dve nižji trikotnega tlorisa in srednje polkrožno, ki so povezana z ozkima deskama. Piramidalno oblikovane piščali pokrivajo rezbarije z listnatimi motivi. Vse prekriva ravna, vodoravno oblikovana streha. Ohišje je ohranjeno, vendar so navzoče številne mehanske težave. Omara je popleskana z rjavo barvo v posnemanju lesa, medtem ko si rezbane zavese nad piščalmi bronzirane.«⁶

Zanimivo je, da odločba navaja starejše mnenje Ladislava Šabana (Lepoglava, 1918 – Zagreb, 1985), saj ga je očitno spremenil, ko je napisal navedeno razpravo v Muzikološkem zborniku leta 1979.

3. Spodnja Idrija (KP)

Stanko Premrl: »Spodnja Idrija – Dev – 1 – 12 – 1860? [Pozneje nove] – Te orglje imajo tudi harmonij. Parkrat popravljene. 1884 nov meh in nove piščali.« Verjetno je Dev postavil te orgle nekje vmes med Gerovem in Vipavo, to je 1858.

Orglarska mojstra Valiček in sin sta leta 1939 v župni cerkvi v Spodnji Idriji postavila nove orgle z naslednjo dispozicijo:⁹

I manual	II manual
01 Principal 8'	09 Violinski principal 8'
02 Burdon 8'	10 Flavta 8'
03 Salicional 8'	11 Vox coelestis 8'
04 Koncertna viola 8'	12 Fugara 4'
05 Oktava 4'	13 Flauto dolce 4'
06 Flauto traverso 4'	14 Kvinta 2 2/3'
07 Mikstura (5 kratna)	15 Flavtica 2'
08 Tromba 8'	16 Terca 1 3/5'
Pedal	
17 Violon 16'	
18 Subbas 16'	
19 Piano 16'	
20 Burdonal 8'	

4. Vipava (KP)

I manual (C–g ²)	II manual (C–g ²)
01 Principal 16'	13 Principal 8'
02 8'	14 Vox humana 8'
03 8'	15 ?
04 8'	16 ?
05 8'	17 ?
06 ?	18 ?
07 ?	
08 ?	
09 ?	
10 Kornet III	
11 Mikstura III	
12 Trobenta 8'	

Pedal (C–h)

19 Untersatz 32'
20 Principalbass 16'
21 ?
22 ?+
23 ?
24 Pozavna 16'

Stanko Premrl: »*Vipava – Goršič op. 57 – 2 – 20 – Mehanske sapnice na stožke – 1892 – 1 (Vurnik starejši) – Prejšnje naredil Dev 1860.*«

Vipavski dekan Jurij Grabrijan⁸ je leta 1860 poslal Novicam dopis **Od orgel sploh, posebno pa od novih orgel v Ipavi:** »*V zadnjem shodu duhovšine v Ljubljani so me gospodje od več krajev po orglah popraševali, ki so se za farno cerkev v Ipavi delale, ali so že dodelane, in kakošne da so. Se vidi, da si mojster Franc Dev iz Ljubljane, ki je te orgle izdelal, še nobenega hvalivca ni najel, ki bi ga na vse strune razglasoval in hvalil, kakor se pogostoma oglašujejo in zerno in pleve enako hvalijo. Zatoraj bom morebiti komu ustregel, da sam povem, kar se dá od orgel sploh in od mojstra Dev–a povedati.*

Orgle so že dogotovljene; v veliko saboto so v čast godu vstajenja N. G. J. K. prvič zapele; prav dogotovljene so bile pa nekaj kasneje, tako da njih očitna preskušnja je še le 29. maja mogla biti. Imajo 24 glasnih spremenov ali registrov, dvanajst v velikem, šest v zgornjem podperstniku (manualu) in šest v podnožniku (pedalu). Principal v velikem podperstniku je mere šestnajst čevljev, drugih pet spremenov meri po 8, med katerimi se trobenta z jeziki šteje; drugi so manjše mere, toda mikstura in kornet sta trojnoverstna. Gornji principal je osem

čevljev in na tistem sapniku (Windlade) stoji tudi »vox humana«, ki se v podobi od vseh drugih pišal močno loči. Vsak spremen v podperstnikih šteje po 56 pišal, tako da seže na desno do g², in na levem je, kakor se že povsod dela, velika oktava neokrajšana.

V podnožniku šteje vsaki spremen po 24 pišal, kar se malo kje dobi. Principalbas odpert in pozavna merita po 16 čevljev, »unterzac« 32', drugi trije po 8'. V celih orglah je glasov 1360.⁹

Dve reči ste me gnale, za preskušnjo in presojo teh orgel pervake v glasbini povabiti, enkrat zato, ker je izdelovanje veliko več dnarja pobralo, kakor je bil mojster sam presodil, drugič zato, ker je on po deželi še malo znan, da ga pristojni umetniki po njegovem prvem večjem delu ali v nič pokopljejo, ali ga pa deželi po spodobnosti priporočijo. Povabil sem bil dobro znanega gosp. Rihar-ja, vodja glasbine v škofijski cerkvi in gosp. Antona Nedvėda, c. k. učenika v glasbini in vodja družbe godbinega soglasja iz Ljubljane. Povabil sem bil tudi iz Gorice v tej reči najbolj slovitega gospoda, pa je bil zadržan priti.

Perva dva gospoda sta bila prišla, delo na vse strani do najmanjših reči pregledovala, glasove vseh spremenov posebej, spremene med sabo, in vse skupaj poskuševala z vednim ozirom na to, kar je bil mojster v svojem obetu izpeljati obljubil. Kaj in kako sta vse najdla, je v spisu popisano, iz kterega po debelem to le posnamem:

Delo sta najdla prav dobro izpeljano, glasovi vseh spremenov so po svojih posebnostih srečno zadeti, in kar mojstrijo najbolj naznanuje, da vsi glasovi enega spremena so si po svoji posebnosti skoz in skoz enaki, to je, principal daje v vseh 56 pišalih principalni glas, gamba gambinega itd., kar se ravno lahko ne zadene. Flavta poje, kakor da bi koga naustno piskati slišal, ravno tako se »vox humana« v svojem ginljivem žalovanji dobro zadeta razodeva. Oglas vseh pišal je hiter, čist in gladek brez vsega zastajanja, zmiraj v enaki moči, jemlji vsaki glas posebej ali na vse perste, igray hitro ali počasi. Glasovi enega spremena se v drugega soglasno zalivajo, vsi se med seboj tako složno sprejemajo, da nekak veličasten mir brez vsega vriša in ropota v celih orglah dije.

Toliko od glasenja orgel.

Potem pravita presojevalca, da sta najdla čedno izdelano in umetno izpeljano orgeljsko omaro, v ktere obliči 80 velikih in malih iz čisto lekaniga angleškega cinja čedno vverstenih pišal stoji in cerkvi lepo snago dela. Orglarska miza stoji pred omaro proti altarju in je spet zasterta z nekakim majhnim orgeljskim obrazom, po kterem je posebej 16 čisto olikanih cinjastih pišal razstavljenih. Meh, ki orglam sapo daje, je en sam, pa ta velik, štirivoglat, in se na vse kraje enako kviško vzdiguje. Ta meh druga dva s sapo napolnujeta, kterih pa po stari navadi ne tlačiti ne vleči ni treba, le nekak obešen zibnik (Pendel) se sèm ter tjà goni in mehove vzdiguje. Takega mehú na Kranjskem še

nikjer ni, in goniti ga tako, kakor se tukaj goni, je težko kje še viditi. Tudi pri sapnih zaporih ali ventilih sta najdlja, da po večjih žuknih (Kanzellenspünde) so nastavljeni taki zapori, ki se na vse strani enako odpirajo, in ne na pol, kakor je pri navadnih mogoče. Pri teh novih zaporih še enkrat toliko sape v pišali pride, kakor pri starih, kar je pri velikih orglah za prav velik dobiček šteti. Kolikor se vé in bere, od takih zaporov ni še nikjer nič znanega in se sme reči, da jih je gospod Dev pervikrat tukaj poskušal.

Vse delo je čisto in skerbno storjeno, vsaka najmanjša reč je po svoji potrebi do kraja dognana; vse vretenca v medenih pušicah tekó; povsod je viditi, da si mojster ni le prizadeval kaj dobrega narediti, temuč da tudi v resnici vse dobro ume in zato se omenjeni spis s temi besedami sklepa:

»Veseli naji, da smeva očitno spoznati, da nama je gosp. Dev s tem svojim pervim delom verlega, prav izurjenega in prevdarnega domorodnega orgelmajstra v sebi pokazal, kterege vsakemu cerkvenemu predstojništvu živo priporočujeva, ki svoji cerkvi veljavne in dobro rabne orgle priželijo«.

Toliko sta moža od orgel povedala, ktera vesta, kaj pravita, in toliko le tudi jez povem, in si ne upam sam od sebe nič pristavljati, ker mi tudi vera ne gré. Kdor bi rad pa še več vedil, je treba, da delo sam pregleda in presliši. Ne zamerim, če kdo vsakemu hvaljenju ne verjame, ker v nobeni reči se tako nepremišljeno ne hvali, kakor ravno v cerkvenih izdelkih, od katerih se najmanj potrebnega zapopadka ima. Če kdo kje kake orgle, kako malarijo ali kaj podobarskega v cerkev postavi, berž in berž se v rog zatrobi, in se »mojster« na silo povzdiguje in hvali.

Posebno orgelskih mojstrov je zdaj že v vsakem kotu, in vendar malo kje se kake pridne orgle vidijo. Kak mojster—skaza, če zna kako pišal narediti, se že šteje za »orgelpavra« in se ponuja orgle delati, dasiravno še sto drugih reči ne vé, kar umetnost za dobre orgle narediti terjá.

Cerkvene predstojništva mi naj ne zamerijo, če povém, da jih je tudi več, ki malo zapopadka od spodobnih, dobrih in terdnih orgle imajo, na besedo takih večidel širokoustnikov se zanesejo, več sto in tavžent goldinarjev štejejo, in za malo časa se praskajo, ker so prisiljeni po dotičnih mojstrih delo popravljati in nove dnarje šteti ali pa naravno delo stati pustiti. In kdo je tega kriv? Lahkomišljenost takih hvalivcov, ki take ljudi očitno po časnikih nosijo ali jim celó pisane pohvale na pot dajejo, da druge ž njimi motijo in sleparijo. S takimi pismi so tudi mene taki možje motili, ki so jih od tega in uniga cerkvenega predstojništva z debelo hvalo prejeli, in so mi tudi dosti cerkvenih krajcarjev za popravljanje orgel pobrali, tako, da se mi dolžnost zdi, vse, katerim je mar, na varnost opomniti, ki jo je treba pri takih ljudéh imeti. Taki mojstriskaze vse oblazijo in se povsod vrvajo, — učeni in zanesljivi mojstri pa zadej ostajajo, ker jih je sram se ljudem siliti.

Tako nesrečo ima ravno g. Dev; osemnajst let se je orglarije na Dunaji učil, je Estrajbskem, po Moravskem in po Ogerskem kakor podmojster veliko orgel postavil in zdaj je že kakih osem let v svoji domovini na Kranjskem, in kmalo bi rekel, da nikdor še za-nj ne vé. Ne rečem, da tudi sam ni tega kriv, ker se pa spet premalo ponuditi zná. Kdor bo ž njim govoril, in nabrušen jezik pričakuje, bo kmalo mislil, da ta človek ne more dosti vediti, ker svojih učenost vsakemu razkladati ne zná. Zato se ni bati, da bo sebe in druge za norca imel, in se z znajdbami hvalil, ki so že po sto in dvesto let stare, kakor postavim z »vox humana«, ki že zdavnaj v vseh večjih nemških orglah stoji. Le kos v umetnosti je tisti, ki že znajdenim rečem pravi glas dati more, in prav za prav: Kdo vpraša le po novih znajdbah? Vpraša se le po dobrih, stanovitnih orglah. Kdor pa misli take orgle imeti, je treba, da se izurjenih, pa tudi vestnih mož derži, in to hvalo moram po svoji vesti Devu dati, da se je takega pri meni skazal, in se zanesem, da ga ne bom zapeljal, kdor mu svoje zaupanje skaže.

Zdaj pa še nekaj, kar sem se pri izdelovanju naših orgel izučil. Če hočeš dobro delo imeti, da bo hvale vredno in da bo sto in več let dočakalo, ne derži se za sto ali dvesto gold. Več, zakaj cinj je bolj drag kot svinec ali les, in terd in suh les spet bolj drag kot kaka slaba mečava; dobro čisto delo več časa jemlje kot kakošno poverhno posiljenje. Jez sem hotel tudi dober kup vse in pa dobro imeti, pa ni šlo, in sem moral primikati in primikati, da me glava boli, ker sem z očmi vidil, da ne gré drugač.

Drugič ne terjaj svojeglavno, da češ orgle od toliko in toliko spremenov imeti; umen mojster bo to po cerkvi sam najbolj razsodil, in tudi ne misli, da orgle od več spremenov morajo bolj drage biti, kot z manj, zakaj spremen od spremena se v ceni toliko razločuje, da ti enega za kakošnih 20–30 gold. naredi, drugzega pa za 100 in tudi 200 gold. dati ne more. Odtod pride, da kod pravijo: Naše orgle imajo 15 ali 18 spremenov, pa nimajo takega glasú in moči kakor une z dvanajsterimi spremeni. Zakaj? Tukaj so same žvergulje nastavljene, tam pa možaki gromijo. Zato zná unih dvanajst več veljati, kot teh osemnajst.«¹⁰

Adamičevo mnenje. Kmalu na to se je v Novicah oglasil učitelj in skladatelj Fran Serafinski Adamič. V dopisu iz Šmartna pri Litiji najprej opiše domače orgle, ki jih je naredil Malahovski, proti koncu pa ugovarja vipavskemu dekanu: »Lansko leto o sv. Jakobu je doveršil gosp. Ferdinand Malahovski iz Ljubljane v naši farni cerkvi nove izverstne orgle na 22 spremenov, s tremi manuali, pedalom in tremi združivniki (Koppeln). Leto in dan že opravljajo zvesto svojo službo, prestale so toraj že marsikako vremensko skušnjo, in čas je, da o njih povem, kar bi utegnilo koristiti na eno ali drugo stran. Orgle stojé v treh lično izdelanih omarah [...] Značaji sledečih spremenov so posebno srečno zadeti: »oboe«, ki poje prav tako, kakor muzikalno orodje enakega imena, potem značaj »principala«, »flavte«,

»vox humana«, ktera je zravno verhniške najsrečnejše zadeta zmed vseh, kar jih je mojster doslej naredil »gambe« in »nachthorna«. V sredi pred veliko srednjo in med obema stranskima omarama stoji čedna orglarska miza z novo, izverstno izdelano mehaniko za združevanje manualov, posneto z nekolikimi spremembami po narisu orgel v cerkvi sv. Majdalene v Parizu. Z nje pomočjo se ložej igravno ko po navadnih »kopeljnih« združijo glasovi dveh ali pa vseh treh manualov. Igranje po združbi drugega manuala s tretjim je tako lahno, kakor na posamnih manualih. Le kadar se združijo vsi trije manuali, je nekoliko terje, pa že zmiraj ne tako terdo, kakor pri marsikterih orglah po združbi dveh manualov. Leto je sicer že preteklo, kar so bile orgle dodelana, po gosp. Gr. Riharju, slavnoznanemu vodju muzike v ljubljanski stolni cerkvi, in po meni preiskovane in presojene; zasačila jih je nemila in nenavadno mokrotna zima v naši bolj vlažni kakor suhi cerkvi, pa vendar so brez vse napake ostale stanovitne take, kakoršne so bile ob preiskavi. Spremene z jeziki, posavno, fagot in oboe, kateri, če bi bili še tako izverstno narejeni, se z vsakim vremenom nekoliko spremené, kar vsak umetnik dobro vé, sem v tem času dvakrat ubral (štimal), namreč pred Božičem in o Veliki noči. Obvisnic (Stellschrauben) ni bilo treba premakniti skozi celo leto ne, kar bo pač od malokje od večjih orgel obveljalo, ker je znano, da se o mokrotnem vremenu odjenjavati, pri suhem pa priterjevati morajo. Skozi in skozi vse spričuje, da je blago in delo res izverstno in mojster res hvale vreden. Sedaj pa še nekaj o »vox humana«.

Kar se tiče tistega spremena, ki se mu »vox humana« (človeški glas) pravi, naj povem, da so bili starje južno-nemški mojstri, ki so izdelovali nek širok cinast spremen (nach Quintenmensur) ter mu prav po nedolžno dajali ime »vox humana«. Poznal sem sam tako »vox humana« v starih orglah pri Sv. Jakobu v Ljubljani, ktera pa ni bila za nobeno rabo. Imajo umetno »vox humana« skoraj vse večje francozke, pa le maloktere nemške orgle. Pred menoj ležé osnove blizo 80 večidel velikih nemških orgel, izmed katerih le petere imajo »vox humana«, in sicer ne Malihovskitove, ampak francozko, ktera je pa z jeziki, in potrebuje v podporo še drugega labialnega spremena in »tremulanta«, brez katerih se ne more rabiti. Ta »vox humana« je »original«, kterege posneti želi gosp. Malahovski. Francozka, z jeziki izdelana, »vox humana« je, kakor tudi vsi drugi jezični spremeni, žalibog! za naše večidel slabo izurjene organiste nepripravna in za naše kraje tudi predraga, ker take spremene je treba pri vsaki spremembi vremena ubirati (štimati), kar se pa od večjiga števila naših organistov tirjati ne more. Verh tega je tremulant mehovom grozno škodljiv. Vse to je mojstra Malahovskega napeljalo enakoglasen spremen z labialnimi pišalami poskusiti, ki ga je iz začetka »Frauenflöte« imenoval, ker mu je le bolj flavtni glas lasten bil; in še le potem, ko se je z glasom tega spremena

po mnogih skušnjah svojemu namenu bolj približal, mu je dal ime une francozke originalne, pa sila drage »vox humana«. Pisal sem o nji že več kot pred letom v časopis »Urania«, ki ga berejo in se v njem oglasujejo pervaki orglarstva in orglanja na Nemškem, in glej, nikomur še ni na misel prišlo, to znajdbo g. Malahovskemu odrekovati. Hvala torej, komur hvala gré! Memo gredé pa še nekaj. Častiti dopisnik iz Vipave v 29. listu »Novic« terdí, da mehú (Magazinbalg), ki ga dva druga (Schöpfbälge) napolnujeta, še »na Krajskem nikjer ni«, al jez v svoji bližnji okolici troje enakih mehov poznam (le memogredé rečem, da so jih tako imenovani samouki in sicer slabo izdelovali). Tudi je pomota, ako se ondi, da »še nikjer ni brati od ventilov, ki se na vse strani enako odpirajo«; M. Hill v birminghamskih orglah na Angležkem je take ventile naredil in v prof. J. G. Töpferjevem »Atlasu« na tabli XLVI fig. 419 se narisani in v njegovi »Orgelbaukunst« I. Theil, II. Abth. Stran 538 in 967 popisani najdejo; v ravno tem »Atlasu« na tabli LII. Fig. 453 se pa nahaja tudi naris mehanizma, ki »s pomočjo pendeljna mehove goni«, ktereга ni gosp. Dev iznajdel, ampak Francoz Greiner. Le vsakemu svoje!¹¹

Dekanov odgovor. »Nisem mislil, da me bo kdo na spodobnost zavračeval, kadar sem letošnje poletje v Novicah oznanil, kako so nove orglje v farni cerkvi tukaj narejene; pa živemu človeku se vse primeri, in prav rad bi zavračilo gosp. Adamič—a v listu 37 Novic na polico shranil, ko bi mi bilo le za me, pa resnica svojo pravico terja in bravci hočejo tudi vediti, pri čem da so. Zatoraj v porazumeljenje to: 1) Dobim po nosu, da sem gosp. Malahovskemu znajdbo vox humana odrekel. Vsak vé, da Malahovskega imena še imenoval nisem, govoril sem le od Dev—a, da se z najdenimi najdbami hvalil ne bo, kakor z vox humna, zakaj to le nevedne ljudi moti, pri bolj razvedenih pa mojstra slabo prikupi. Da je pa vox humana staro ime, in se po francozkih in nemških orglah znajde, mi poterdi sam gospod A. Znajdbe tedaj pod tem starim imenom so pri kraji in le od prenaledb, od večje dognanosti tega orgelskega spremena do podobnosti človeškega glasú zamore govorjenje biti, in kdor se v tem posebno skaže, bodi si gosp. Malahovski ali kdo drug, sem ga že tačas kosa umetnosti imenoval. Kar je "original", mora pa imeti ali svoje posebno ime ali saj kak nov značaj, da se že od obstoječih originalov loči. Ker tega nismo prisiljeni na stare originale misliti, in po tem je gotovo, da ime vox humana po gosp. M. ni rojena; če jo je pa v resnici popravil, hvala mu! Slišal je nisem, pa ker ta reč brez potrebe naprej rine, bom povedal, kar ne rad povem, da se ljudje brez potrebe ne razžaljujejo. Pri preskušnji naših orgel pride gosp. Ribar do enega spremena in mojstra Deva popraša: Ali je to vaša vox humana? Ne, odgovori Dev, to je moja flavta traversa. Na to gosp. Ribar: Ravno taka je Malahovskeva vox humana. — 2)

Potem me gosp. A. zaverne, ker sem povedal, da takega meha na Krajskem še ni, in reče, da njemu samu je troje takih znanih. Na to zmeram še stavim, da ga v resnici takega velikega in tako pripravno izdelanega ni, in še naprej terdim, da se težko kje tako goni, kakor tukaj. Pri tem pa nisem rekel, in ne rečem, da si gosp. Dev meh in gonilo za kako posebno najdbo šteje; naredil je tako, ker mu je ravno tako po prostoru kazalo, pa po Preinerjevi najdbi gonila ni naredil, ker bi bilo predrago, zakaj častitim bravcem memo gredé povem, da tiste Töpfer-jeve bukve in njegov atlas, ki zasluži, da bi jih vsi izdelovalci orgel ne le v rokah, temuč tudi v glavi imeli, s katerim me tudi gosp. A. prav mogočno tepe, smo tudi tukaj prebirali, in nam je Preinerjevo gonilo in so nam Hillovi ventili znani, pa ne enega ne drugega v ipavskih orglah ni. Kar sem od ventilov rekel, še zdaj terdim, da takih še prav nikjer ni, zakaj njih najdba je v Ipavi rojena, in kdor jih bo vidil, mi bo poterdil, da imajo vse sprednosti pred Hillelovimi. Hvale vredno in serčno vošiti si je, da bi se učeniki po deželi v takih rečeh, ki jih zadevajo, posebno v orglariji na zmerom višjo stopnjo znanja povzdigovali, da bi kakošno reč bolj presojevati, k boljšemu svetovati in napake zavračevati, in časi tudi spodobno po Novicah se oglasiti zamogli. Pa to bi jim svetoval, da s šomoštersko palico ne bi kazalo zmeram švigati.«¹²

Dopis v Zgodnji danici. »Nase ogromne orglje še niso gotove. Z vsa marljivostjo jih mojster Dév skončuje. Veselimo se dneva, kadar bodo prvič zagermele, ko bo toliko gospodov zamoglo svoj ojster pretres nad njimi razodeti. Nekaj spreménov je že gotovih, vendar do zadnjiga še niso vbrani; ali pri vsim tim pojó, de človeku serce poskakuje. Bog daj srečin konec!«¹³

Goršičeve orgle. Zdi se, da so bile z Devovimi orglami resnične težave, da so po komaj 30-ih letih naročili nove orgle pri Francu Goršiču, ki je leta 1892 postavil nove orgle z naslednjo dispozicijo:

I manual	II manual
01 Bordun B 16'	10 Violinski principal 8'
01 Bordun D 16'	11 Ljubki burdon 8'
02 Principal 8'	12 Salicional 8'
03 Dvojna flavta 8'	13 Eolina 8'
04 Gamsov rog 8'	14 Unda maris 8'
05 Viola di gamba 8'	15 Prestant 4'
06 Oktava 4'	16 Oboe 8'
07 Harmonična flavta 4'	
08 Superoktava 2'	
09 Mikstura IV-V 2 2/3'	

Pedal

17 Principalbas 8'

18 Subbas 16'

19 Violončelo 8'

20 Bombarda 16'

Leta 1966 je vipavski dekan **Podobnik** orgle predelal: »Na zadnjo adventno nedeljo popoldne [19. decembra 1965] so v Vipavi slovesno blagoslovili prenovljene orgle. Najprej je dekan Podobnik, ki je sam izvršil vsa potrebna dela na orglah, na kratko podal zgodovino nastanka in razvoj orgel ter zgodovino vipavskih orgel. Nove orgle so v glavnih obrisih ohranile obliko starih z razliko, da so nove pnevmatične in imajo nekaj novih registrov. Medtem ko so imele stare orgle le okrog 1000 piščali, jih imajo nove 1630. Spreten organist ima zdaj nešteto različnih kombinacij, ki mu jih omogoča 24 registrov in cela vrsta zvez. Potem ko je dekan tudi praktično pokazal uporabnost novih orgel in ljudi seznanil z značilnostmi posameznih registrov, je orgle blagoslovil Berce, župnik iz Šturij. Po končani slovesnosti so domači pevci zapeli vrsto pesmi, na koncu pa je pritegnila še množica, ki je do kraja napolnila veliko vipavsko cerkev.«¹⁴ Dispozicija:

I manual

01 Principal* 8' ¹⁵

02 Rog* 8'

03 Viola* 8'

04 Flavta* 8'

05 Harmonična flavta* 4'

06 Kvinta* 2 2/3'

07 Flavtica* 2'

08 Mikstura* IV-V 2 2/3'

09 Tromba 8'

II manual

10 Principal* 8'

11 Burdon* 8'

12 Salicional* 8'

13 Eolina* 8'

14 Unda maris* 8'

15 Vox coelestis 8'

16 Oktava* 4'

17 Picolo 2'

18 Seskvialtera II 2 2/3'

19 Oboe 8'

Pedal

20 Violon* 8'

21 Subbas* 16'

22 Cello* 8'

23 Oktava 4'

24 Bombarda 16'

Leta 2003 je **Tomaž Močnik** predlagal naslednjo dispozicijo za restavriranje Goršičevih orgel.

I manual	II manual
01 Bordun 16'	12 Violinski princ. * 8'
02 Principal* 8 ¹⁶	13 Ljubki burdon* 8'
03 Dvojna flavta* 8'	14 Salicional* 8'
04 Gamsov rog* 8'	15 Eolina* 8'
05 Viola di gamba* 8'	16 Unda maris* 8'
06 Oktava* 4'	17 Prestant* 4'
07 Harmonična flavta* 4'	18 Traverzna flavta 4'
08 Kvinta* 2 2/3'	19 Flavtica 2'
09 Superoktava* 2'	20 Dubleta II 2 2/3'
10 Mikstura* IV 2'	21 Kornet III 2 2/3'
11 Trobenta 8'	22 Fagot 16'
	23 Oboa 8'

Pedal

24 Principalbas* 16'
25 Subbas* 16'
26 Kvintbas 10 2/3'
27 Oktavbas 8'
28 Violončelo* 8'
29 Flavtnibas 4'
30 Bombarda 16'

5. Bela Peč (IT)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	08 Subbass 16'
02 Viola Gamba 8'	09 Oktavbass 8'
03 Coppel 8'	
04 Oktav 4'	
05 Flauto traverso 4'	
06 Superoktav 2'	
07 Mixtur III	

Stanko Premrl: »*Weissenfels – Dev – 1 – 10 – 1861 – Skrajšan pedal.*«

AOŠ: Župnijski upravitelj v Beli Peči Frančišek Zajc je 13. oktobra 1913 je Stanku Premrl pisal: »*Orglje je napravil Fr. Ksav. Dev, orgl. izd. v Ljubljani. Orglje so bile postavljene leta 1861.*«

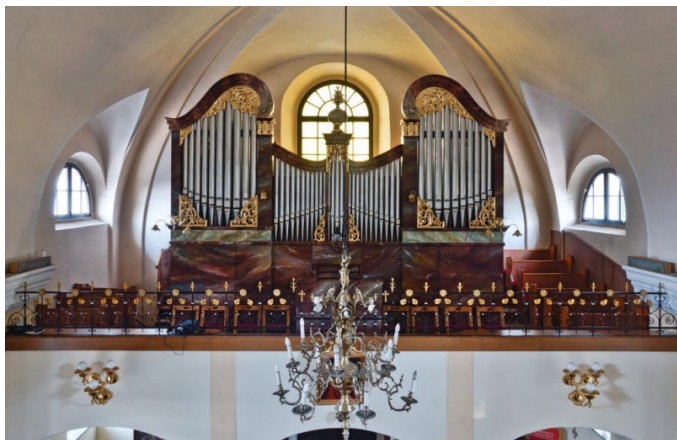
Leta 1923 je Videmska nadškofija od Celovške škofije dobila ves

dekanat Trbiž, od Ljubljanske škofije pa župnijo Bela Peč.¹⁷ Avtor Lorenzo Nassimbeni priznava, da je ta dekanat najmanj raziskan, saj so dokumenti napisani »in tedesco, italiano, latino e sloveno«. Pojdimo kar po vrsti. – Avtor pravi, da ima Bela Peč orgle neznanega avstrijskega orglarja iz 2. polovice 19. stoletja. Ker je fara spadala pod Ljubljansko škofijo, iz Premrlove Statistike o orglah v ljubljanski škofiji zvezimo, da jih je leta 1861 naredil Franc Ksaver Dev.

Zaninova obnova. Leta 1967 je orglarsko podjetje Gustava Zanina je orgle obnovilo, razširilo in predelalo mehansko v električno trakturo. Predelalo je tudi mehovje in dodalo električni ventilator. Dopolnilo je manjkajoče manualne tipke v basu in diskantu. Namestilo je tudi novo konkavno pedalno klaviaturo z 32-imi tipkami in štiri stalne kombinacije. Orgle imajo naslednjo dispozicijo:¹⁸

Manual	Pedal
01 Principale 8'	07 Subbasso 16'
02 Bordone 8'	08 Bordone 8'
03 Ottava 4'	
04 Flauto 4'	
05 Quintadecima 2'	
06 Ripieno III	

6. Brdo (LJ)

Sl. 1. Na sedanje Jenkove orgle v župnijski cerkvi na Brdu pri Lukovici je nameščeno še nekaj okrasja Devovih orgel.

Stanko Premrl: »Brdo – Dev – 1 – 14 – 1860 – Velika.«

»V nedeljo, 14. oktobra [1979], je škof [dr. Stanislav] Lenič blagoslovil nove orgle v župnijski cerkvi na Brdu pri Lukovici. Stare iz leta 1863 (delo Franca Deva) so bile dotrajane, zato so si farani želeli novo 'kraljico glasbil' in že pred leti začeli namensko zbirko. Instrument je naredil mojster Anton Jenko iz Šentvida v Ljubljani.«¹⁹ Orgle Antona Jenka imajo naslednjo dispozicijo:

I manual	II manual
01 Principal 8'	08 Flavta 8'
02 Kopula 8'	09 Gemshorn 8'
03 Fugara 8'	10 Celeste 8'
04 Oktava 4'	11 Salicet 4'
05 Flavta 4'	12 Kvinta 2 2/3'
06 Tercian 1 3/5'	13 Pikolo 2'
07 Mikstura	

Pedal

14 Kontrabas 16'
15 Subbas 16'
16 Oktava 8'
17 Burdonal 8'

7. Planina (KP)

Stanko Premrl: »Planina – Dev – 1 – 9 – 1861 – 1 – Stare.«

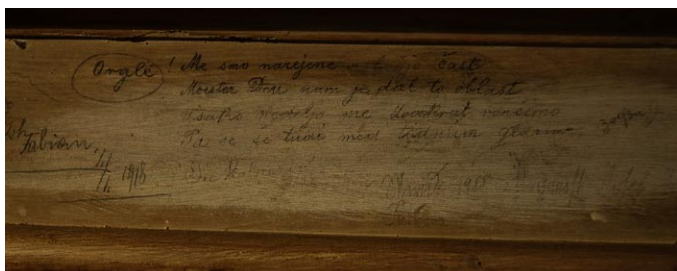
Na vprašanje o orglah je župnijski soupravitelj po elektronski pošti odgovoril: »Na Planini so od leta 1996 elektronske orgle. Ne vem pa čigave so bile tiste prejšnje. Če lahko karkoli pomagam sem na voljo. Lep pozdrav. Sašo Mugerli.«

Dodatek. Franc Ksaver Dev je leta 1861 v Vrabčah popravjal Krainzeve orgle, ki so leta 1828 prišle iz Loga pri Vipavi. Stanko Premrl: »Vrabče – Matija Krainz iz Gradca – 1 – 10 – Stare – 500 – 1828 – 1 – Kupljene v Logu 1828 – Dev popravil (prenočil) 1861 – Milavec popravil (nov meh) 1902.«

8. Poljane (NM)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	08 Subbas 16'
02 Burdon 8'	09 Oktavbas 8'
03 Flavta 8'	
04 Oktava 4'	
05 Flavta 4'	
06 Superoktava 2'	
07 Mixtur	

Sl. 2. Napis na orglah v Kočevskih Poljanah:

Me smo narejene v božjo čast
 Mojster Deu nam je dal to oblast
 Vsako nedeljo me dvakrat venčimo
 Pa se še tudi med tednom glasimo

Stanko Premrl: »Pölland (pd.) – 1 – 10.«

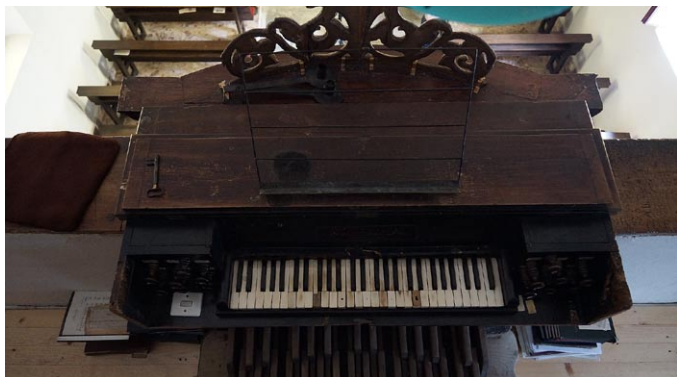
Poročilo v Novicah: »Kar je bilo v pohvalo ljubljanskega orglarskega mojstra Franceta Deu–a iz Ipave preteklo leto rečeno, se je tudi pri nas v Poljanah kočevskih (ne pa "Poljanici" ali "Poljanicah", ker v kočevskih "Poljanah" tukaj vsak pravi) do dobrega poterdilo. Pred dvema mesecema nam je naredil gosp. Deu nove orgle z 10 spremeni tako lične in prijetne, da bi jih človek kar vedno poslušal. Kdor jih je še dozdej poskušal, je vsak očitno hvalo izrekel mojstru. Zatoraj smemo Poljanci imenovati mojstra, ki se je s svojimi ljudmi v cerkvi celi čas spodobno obnašal in orgle dober kup naredil, vsakemu živo priporočiti, ki novih orgel želi. Le samo to še pristavimo, da kdor se za orgle pogodi, naj ne misli, da mu jih bo orglar tudi z barvo prevleke, in naj se tudi pogodi z njim, koliko časa in koliko pomagačev bo treba o sestavljanji orgelj z živežem oskerbeti; prav bo tudi, da se mu premeni imenujejo, ktere ima narediti. Vendar pa bo to že vsak vedil, da se je treba pred naročbo orgel z dobro izurjenim poznavcom posameznih del orgel posvetovati, da se more v pogodbo postaviti, kakošna more ta ali una reč biti.«²⁰

9. Kropa (LJ)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	10 Subbas 16'
02 Hohlflöte 8'	11 Oktavbas 8'
03 Gamba 8'	12 Oktavbas 4'
04 Oktav 4'	
05 Gemshorn 4'	
06 Rohrflöte 4'	
07 Traversflöte 4'	
08 Quint 2 2/3'	
09 Superoktav 2'	

Stanko Premrl: »Kropa – Dev – 1 – 12 – 1862.«

Sl. 3. Dotrajan igralnik v Kropi.

AOŠ: Na Premrlovo anketo je 17. oktobra 1917 župnik Valentin Oblak odgovoril: »Orgle pri župni cerkvi je naredil Franc Dev iz Ljubljane leta 1862.«

Današnji napisi:

Manual	Pedal
01 Principal 8'	10 Subbas 16'
02 Salicional 8'	11 Oktavbas 8'
03 Gamba 8'	12 Korabas 4'
04 Undamaris 8'	
05 Flavta 8'	
06 Oktava 4'	
07 Gemshorn 4'	
08 Oktavica 2'	
09 Kvinta 1 1/3'	

10. Podgraje (KP)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	10 Subbas 16'
02 Hohlflöte 8'	11 Oktavbas 8'
03 Gamba 8'	12 Oktavbas 4'
04 Oktav 4'	
05 Gemshorn 4'	
06 Rohrflöte 4'	
07 Traversflöte 4'	
08 Quint 2 2/3'	
09 Superoktav 2'	

Stanko Premrl ima v svoji Statistiki naslednji stavek: »Zunaj Kranjskega so Devove orglje – kolikor znano – v Podgrajah pri Ilirski Bistrici iz l. 1862 in v Sv. Križu pri Rogatcu iz l. 1865.«

Na vprašanje dotičnemu župnijskemu uradu je župnik Peter Pipan po elektronski pošti prijazno odgovoril: »Podatkov o teh orglah ni, ker je arhiv v celoti zgorel ob požigu vasi maja 1944. Tudi iz ustnih virov mi ni nič znanega o teh orglah. Verjetno so propadle še pred drugo svetovno vojno ali so bile uničene ali izropane kot župnijska cerkev po požigu vasi leta 1944. Toliko mi je znano.«

V župnijskem arhivu hranijo račun, ki ga je 24. junija 1948 Župnemu uradu Podgraje izstavil Franc Jenko in se glasi: »Nakup delov starih orgel v trsatski baziliki, demontiranje, pakiranje in dovoz v delavnico k firmi Jenko – Št. Vid. Skupaj 60.000 Din.« Iz računa je razvidno, da je orglarski mojster Franc Jenko, ko je postavljal nove orgle na Trsatu (opus 056), stare orgle prevzel in jih obnovljene postavil v podgrajsko cerkev. O teh orglah je Stanko Premrl zapisal: »H koncu omenjam še orgle v trsatski božjepotni cerkvi, ki so že bolj starejšega datuma od neznanega mojstra, morda kakega Kranjca. Enomanualne s 14 registri. So dobro ohranjene in voljno intonirane, za petje zelo prikladne, pa tudi v 'pleno' lepo zaokrožene in ne preostre.«²¹

Manual	Pedal
01 Principal 8'	08 Subbas 16'
02 Burdon 8'	09 Oktavbas 8'
03 Gamba 8'	
04 Salicional 8'	
05 Flavta 4'	
06 Fugara 4'	

11. Dragatuš (NM)

Stanko Premrl: »*Dragatuš – Dev – 1 – 14 – 2800 – 1863 – Precej dobre.*«

Cerkev – in z njo orgle – je bila porušena ob nemškem letalskem

LOUSOVSKI.

Iz Semiške dekanije 6. jul. A. J. — Pred malo časom so dobili v Dragatuš nove orgle, ktere so bile 28. junija dodelane, poskušene in posvečene. Vsi glasovi prav lepo pojejo, zlasti pa posavna hvali svojega deleč znanega mojstra Franceta Dev-a, ljubljanskega orglarja, kateri zopet zasluži očitno pohvaljen biti. Očitna pohvala in čast pa tudi vsem farmanom, kateri so si, dasiravno so revni, tako lepe orgle napravili, posebno pa bivšemu ondašnjemu župniku gosp. Janezu Šuller-ju, ki so si pri tej reči jako veliko prizadevali.

Iz Rakovnika 3. jul. D. Ž. — Letošnja letina nam

Sl. 4. Sporočilo neznanega avtorja v Kmetijskih in rokodelskih novicah, 11.07.1863, letnik 21, številka 28. (www.dlib.si)

napadu 5. maja 1944.²²

13. Podkraj (KP)

»V Podkrajih dosihmal tudi ni bilo ne orgelj ne organista; zdaj pa imajo Podkrajci orglje, – organista pa vendar ne – pri vsem tem pa orglje vsako nedeljo pojó in spremljajo čvrsto pri sv. maši ondotne pevce. Kako je to mogoče? Glej! Mojster Dev je po navodu pousod zvedenega in na vse potrebe svojih marljivo gledajočega g. dekana naredil lajno, orglje na koló, ktera namestuje vsaktere orgle za tako cerkev primerjene, ako le kdo koló taktno sukati zná. Ako poslušáš, pa ne veš, da je lajna, in ker se tudi zraven taktno kolo vrti, gotovo mislil boš, da kaj izurjenega organista imajo Podkrajci, kakoršni se ne sliši pousod. Imajo pa te orgljice veliko veliko viž, skoro za sleherni praznik posebej.«²³

V slovenskem merilu je to nekaj edinstvenega, ne pa v svetovnem merilu. Lajna je predvsem ulično glasbilo, vendar je dobila domovinske pravice tudi v cerkvi predvsem v Angliji, deloma pa tudi v Franciji. S cerkveno lajno so prihranili stroške za orgle in tudi za organista. Posebno v vaških cerkvah na Angleškem so se zelo razširile predvsem od začetka 18. stoletja. Prvi inštrumenti so bili komaj kaj večji od običajne lajne. Sledile so orgle v obliki omare ali skrinje, včasih pa so bile tudi večje cerkvene orgle mehanizirane. Najstarejši ohranjeni angleški church barrel organ je iz leta 1762 in je bil namenjen na španski dvor. Vseh ohranjenih cerkvenih lajn v Angliji pa je 80. Kot chamber barrel

organ je lajna vstopila v angleško meščansko hišo.²⁴

Leta 1884 je Ignacij Zupan postavil nove orgle z naslednjo dispozicijo:

Manual	Pedal
01 Principal 8'	08 Sub-bas 16'
02 Salicional 8'	09 Oktav-bas 8'
03 Flöte 8'	
04 Bourdon 8'	
05 Oktava 4'	
06 Dolce 4'	
07 Mikstura II 2 2/3'	

12. Podnanos (KP)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	11 Subbas 16'
02 Bordon 8'	12 Oktavni bas 8'
03 Gamba 8'	13 Kvintni bas 5 1/3'
04 Oktava 4'	14 Posaune 16'
05 Gemshorn 4'	
06 Rohrflöte 4'	
07 Flauto traverso 4'	
08 Kvinta 2 2/3'	
09 Superoktava 2'	
10 Mikstura III	

Stanko Premrl: »Št. Vid – Dev – 1 – 14 – Mehanske – 1863 – 1 – Popravljal Dernič.« Na Premrlovo anketo je odgovoril župnik Franc Sever 29. avgusta 1913. Premrl je s svinčnikom dodal: »Bile svojčas izborne orgle. Na teh sem v mladosti (kot dijak, bogoslovec in še pozneje) dosti igral in užival.«²⁵

»Orgle je imela cerkev verjetno že v 17. stoletju, leta 1864 pa je postavil nove orgle Franc K. Dev. Sedanje so delo Antona Jenka, postavljene leta 1980.«²⁶

»Naposled orglje postavil je g. Dev v Šentbidu. – Stare orglje so tedaj naprodaj in za kako podružnico pripravne. – Glasi so mili in krepki in se nekako posebno dobro ujemajo. Šentbidci so s tem delom tako zadovoljni, da so me – naj naravnost povem – nekateri prosili, naj vrlemu mojstru po »Novicah« očitno njih zahvalo izrečem, ter ga vsem drugim rojakom gorko priporočim, kar tedaj s tem ob kratkem spolnujem. Slava pa tudi Dev-u za vestno zvršenje omenjenih naprav!«²⁷

»Omeniti moram najprvo pred kratkim došlega, za cerkveno petje posebno vnetega novega župnika Globelnika, kateri nam je takoj po

svojem prihodu preskrbel to, da so se naše že okrog 50 let stare orgle prav dobro popravile. To delo je prav vestno in natančno izvršil Anton DERNIČ, orglarski mojster iz Radovljice. Poleg posameznih izpremenov, katerim je g. mojster popolnoma izpremenil barvo in značaj, je zlasti omenjati jako fino intonacijo, v kateri se omenjeni posebno odlikuje. Hvalevredno je tudi to, da je mojster tipke v manualu in pedalu, katere so bile do sedaj zelo trde, tako izpremenil, da se da sedaj igrati ravno tako lahko kot na vsake nove orgle. Gospodu mojstru se za njegovo vestno popravilo iskreno zahvaljujemo, ter ga vsem toplo priporočamo.«²⁸ Dobesedno: »Na velikem koru stoje velike orglje s 14 spremeni, postavil jih je leta 1864 orglar Fran Dev. Vsled dovoljenja kn. škof. Ordinarijata porabilo se je za nje iz kaplanske ustanove 600

7	Planina	Dev	1	9		1861	1
8	Podgorje	Zupan op. 53	1	6		1895	1
9	Podkrej	Zupan	1	9	registrirane tipke	1883	1
10	Lajp	Skandlari	1	8		1857	1
11	Št. M. A.	Dev	1	14	meh	1863	1
12	Št. M. B.	m. Kiferer (sin)	2	14		1897	
13	Krabce	Matij. Krabec (Dev popravilo verojn. popr. 1812)	1	10		1828 1861	Kaplane in Lajp 1828
14	Goče	J. M. Zajc	1	9		1734	skrajšani manual fuzije
15	Erjef (Kapel)						

Sl. 5. Razpredelnica z rokopisom Stanka Premrla za Statistiko orgel ljubljanske škofije iz let 1913 - 1916. (Nadškofijski arhiv v Ljubljani)

f.«

»Orgle s 14 registri so 100 let stare; izgotovil jih je orglarski mojster Franc Dev l. 1863 (To letnico ima St. Premrl). Z dovoljenjem škofijskega ordinariata je kaplanska ustanova prispevala 600 gl. V času 1. svetovne vojske so nameravali piščali vzeti – piščali so bile že skupaj stolčene – a konec vojske je preprečil, da so ostale, da jih niso odnesli. Po vojski smo piščali zopet uravnali in na prvotno mesto postavili; tri manjkajoče piščali je priskrbel l. 1927 orglarski mojster Ivan Kacin za 270 lir. Večkrat so bila potrebna manjša popravila. L. 1956 smo napravili nov meh (nerodno je, da je zunaj orgel) za 2500

lir in l. 1962 motor, da goni meh (motor stal 779.30 din, napeljava elektrike 47.730 din, montiranje 5904/2/ din).» (Arhiv župnije sv. Vida Podnanos, Zapiski msgr. Janeza Kovača, str. 98)

Opomba, Jurij Rosa: Msgr. Janez Kovač je svojo zasebno kroniko začel pisati po zaključku službe župnika v Šembidu, leta 1963. Tako je mogoče razumeti navedbo, da so orgle 100 let stare. Pri navedbi vsote za montiranje sem dodal vprašaj, ker številka v zapiskih ni nedvoumno čitljiva!

Jenkove orgle. Iz župnijske kronike: 10. februarja 1980: Popoldne ob 15.00 je bila slovesna blagoslovitev orgel. Blagoslov je opravil g. škof Janez Jenko iz Kopra. Navzoči so bili še g. dekan Vladimir Pirih iz Postojne, g. prof. dr. Rafko Valenčič iz Ljubljane, izdelovalec orgel g. Anton Jenko, g. dekan Franc Pivk iz Vipave, g. dekan Rupnik iz Kobarida in dekanijska duhovščina. Sveto mašo je daroval g. škof, pred mašo pa je opravil blagoslov orgel. Po končani sveti maši je orgle razlagal g. dekan Pirih. Blagoslovu orgel je prisostvovalo zelo veliko ljudi. Tako je dobil Podnanos prenovljene orgle. Veliko piščali in jezičniki so stari, veliko pa je tudi dodanega, saj je kar 18 registrov.²⁹

Orgle imajo naslednjo dispozicijo:

I manual	II manual
01 Principal 8'	07 Burdon 8'
02 Flavta 8'	08 Gemshorn 8'
03 Dulcian 8'	09 Celeste 8'
04 Kopula 4'	10 Traverzna flavta 4'
05 Oktava 2'	11 Kvinta 2 2/3'
06 Mikstura	12 Pikolo 2'
	13 Terca 1 3/5'

Pedal

- 14 Kontrabas 16'
- 15 Subbas 16'
- 16 Burdonal 8'
- 17 Oktavbas 8'
- 18 Pozavna 16'

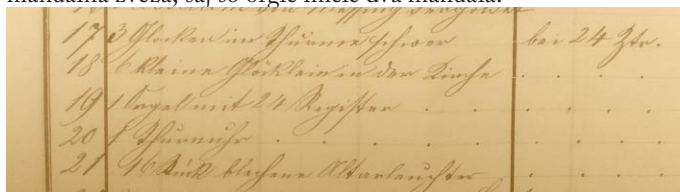

14. Rogaška Slatina (CE)

»Cerkev sv. Križa tik Slatine [Rogaška Slatina]: Stare orgle so bile postavljene l. 1865 od Franca Ksav. Deu v Ljubljani ter so imele 2 manuala s 15 in pedal s 6 spremeni. L. 1910 je rekonstruiral Jožef Brandl, orglar v Mariboru, stare orgle za 6350 K. Zistem je sedaj cevno-pnevmatičen. Orgle imajo 2 manuala, en pedal in skupaj 21

spremenov.«³⁰

Poročilo v Novicah: »Komaj je vrli zidarski mojster gosp. Madile svojo umetnost pokazal, ko je cerkev sv. Križa pri Slatini zidal, že je drugi umetnik svoje krasno in veličastno delo v našo novo cerkev postavil; in res, kar se more reči, pravo mojstersko delo naredil. Ta prekrasna reč so orgle, ktere je povsod dobro znani mojster gosp. Fr. Ks. Dev v Ljubljani dovršil. Te orgle imajo 24 spremenov, katerih glas je tako veličasten, nježen in močan, da mu ga ni blizo para, kar so pričali častiti slatinski gospodje iz vseh krajev iz Ogrskega, Hrvaškega, Kranjskega, Laškega, Nemškega itd. Hvala! čast! mu tedaj za njegovo izvrstno delo.«³¹ Orgle niso imele kar 24 spremenov, pač pa 21 registrov, ostali trije so normalne veze, to je obe pedalni ter manualna zveza, saj so orgle imele dva manuala.

Sl. 6. Zapis v Inventarju župnijske cerkve sv. Križa v Rogaški Slatini iz leta 1866: 19. *Orgel mit 24 Register*.

15. Šentjanž/Leskovec (NM)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	08 Subbas 16'
02 Salicional 8'	09 Oktavbas 8'
03 Oktav 4'	
04 Fugara 4'	
05 Damenflöte 4'	
06 Superoktav 2'	
07 Mixtur III	

Stanko Premrl: »Leskovec – Dev – 1 – 8 – 1868.«

»Naj naznanim dobrotnike in umetnike, ki so se v povikšanje Božje časti v naši župniji skazali, in sicer: Anton Starina, tukajšnji posestnik in ključar, je leta 1857, na zalem hribčeku, Leskovec imenovan, večidel iz lastne moči, le z majhnimi pripomočki dobrih ljudi, novo prav lepo cerkvico sezidal, z lepimi oltarji in drugimi potrebnimi rečmi omislil. Pri tej zali cerkvici se je še posebno velik dobrotnik Matevž Skopore, tukajšnji posestnik, z velikimi darovi skazal; on je lansko leto za 940 funtov težki novi zvon 630 gold. pripomogel, letos pa je sam tej cerkvici

nove orgle z 9 spremeni kupil, ktere je Franc Dev, orglar iz Ljubljane, prav lične za oko in prijetne za uho, in močnega glasú, naredil in faranom prav vstregel. Priporočamo ga tedaj po pravici vsem, ki kaj takega dela potrebujejo.»³²

16. Šmarje–Sap (LJ)

Stanko Premrl: »Šmarje – Dev – 2 – 16 – 1869.«

Iz župnijske kronike: »28. 11. 1869 so blagoslovili nove orgle, ki jih je naredil Franc Dev. Stale so 900 fl. Stare orgle so nato leta 1871 podarili grosupeljski cerkvi. Orgle je blagoslovil preč. g. kanonik Matevž Meršol. Čast. g. Karol Klun, stolni kaplan, pa je po uvodu o glasbi tako spodbudljivo pridigal o poslednji sodbi, da je bilo vse ginjeno v cerkvi.«

Bendove orgle. Andrej Benda je leta 1961 postavil nove orgle z naslednjo dispozicijo:

I manual	II manual
01 Principal 8'	08 Celestina 8' + 4'
02 Salicional 8'	09 Flavta 8'
03 Viola 8'	10 Suavial 8'
04 Burdon 8'	11 Flavta 4'
05 Oktava 4'	12 Pikolo 2'
06 Kvinta 2 2/3'	
07 Mikstura	

Pedal

13 Subbas 16'
14 Oktavni bas 8'
15 Burdonal 8'
16 Korál 4'

17. Rob (LJ)

Manual	Pedal
01 Principal 8'	11 Subbas 16'
02 Flavta 8'	12 Oktavbas 8'
03 Gamba 8'	
04 Oktava 4'	
05 Traverz flavta 4'	
06 Cevna flavta 4'	
07 Gamsov rog 4'	
08 Kvinta 2 2/3'	
09 Superoktava 2'	
10 Mikstura III 2'	

Stanko Premrl: *»Rob – Dev – 1 – 12 – 1871 – Pozneje dobile nov meh (dal napraviti župnik Pešec).«*

Zgodnja danica leta 1870 poroča: *»Ker se je pred nekoliko dnevi veliko bralo od zares mojstersko izdelanih orgelj frančiškanskih v Ljubljani, oznani ljuba 'Danica' svojim čast. bralcem še lepo slovesnost, ki je bila dne 23. preteč. mesca na Robu. V. č. g. dekan iz Ribnice so blagoslovili nove orglje z 12 spremeni. Po blagoslovljenji so razložili g. dekan v primernem govoru pomen in namen orgelj in ob enem tudi nekoliko pograjali orgljanje, kakoršno se žalibog sem in tje le prevečkrat sliši. Pri sv. maši, katero so potem služili, peli so laški pevci in pevke tako lepo, da takega petja po deželi v resnici ni lahko najti. Domači g. fajm. Blaž Lenček so bili izročili izdelovanje orgelj znanemu rojaku in zvestemu narodnjaku g. Fr. Ks. Dev-u, kateri je svojo nalogo tako izverstno doveršil, da mu gre očitna pohvala. Rahli in mili glasovi posamnih spremenov, ki služijo pri spremljevanji petja, doneči glasnih polnih orgelj s preprijaznim močnim*

Sl. 7. Orgle v Robu so bile restavrirane leta 2011.

Sl. 8. Del prenovljene klaviature in registrskih potegov.

basom, lična zunanja stavba in zopet izverstna notranja vredba, zlasti pri pedalnih zaklopnicah, ktere se na obeh platéh popolno odpirajo, hvalijo mojstra in so mu v čast. Iskreno naj bo toraj priporočan čč. gg. duhovnom, učitleljem in vsem prijatlom lepe cerkvene godbe.»³³

To potrjuje v Učiteljskem tovarišu dopis iz Poloma: »Videl sem nove orgle v Robu. Kar sem mogel po svoji slabi moči spoznati, moram poterčiti, da orgle v Robu so prav dobre, tako po posameznih spremeni, ki jih je 12, kot tu di vsi spremeni skupaj. Ker cerkev v Robu ni ravno velika, se nekako veličastno glasijo te nove orgle, ter značijo, da jih je pravi mojster delal. To delo zopet kaže, da je g. Dev mojster, ki umeje dobro svoje delo.«³⁴

Poročilo orglarja inž. Braneta Koširja. *Izvedena je bila popolna obnova orgel, katere osnovni cilj je bila ponovna vzpostavitev izvirnega stanja. Z obnovitvenimi deli smo želeli doseči brezhibno delovanje inštrumenta, popolnejšo zvočno podobo ter podaljšati življenjsko dobo orgel. Na posameznih sestavnih delih orgel smo izvedli naslednja dela:*

Piščali: Kovinske piščali smo obnovili po ustaljenih postopkih v delavnici v Hočah. Pročelne piščali (26) smo nadomestili z novimi kositrnimi z ustrezno menzuro. Del lesenih piščali (63) je bilo zato potrebno izdelati na novo po Devovih merah. Ostale piščali smo restavrirali. Pedalne piščali, ki so pri poznejšem uglaševanju pregloboko in neravno izrezali, smo podaljšali na tonsko dolžino.

Sapnice: Obe sapnici smo očistili in obnovili v cerkvi. Piščalne deske smo zaščitili proti zajedalcem. Posebno pozornost smo namenili

Sl. 9. Restavrirana mehanska traktura v Robu.

tesnjenju tonskih kancel in prenovi razpokanega dna sapnice, da je zagotovljena dolgoročno zanesljivost. Ventile na manualni sapnici smo na novo pousnjali in zamenjali vse vzmeti.

Tonska traktura: Celotno trakturo smo pregledali, očistili in posebej na gibljivih kotnih prenosih sanirali zračnosti, ki so nastale zaradi obrabe. S tem je precej zmanjšano tudi moteče ropotanje. Traktura za pedal je nova. Staro so, ko so povečali pevski kor in prestavili igralnik, neustrezno prilagodili in se je zatikala.

Registrska traktura: Sanirali smo vse nastale zračnosti zaradi obrabe, zamenjali del dotrajanih vlečnih lesenih palic in vzvodov ter trakturo uravnali.

Igralnik je postavljen na sredini pred orgelsko omaro, tako da organist gleda proti oltarju. Pedalno zvezo je bilo potrebno posebej prilagoditi, ker so žice potekale poševno. Žice za pedalno zvezo so nove in opremljene z ustrezno regulacijo. Registrski gumbi, vključno s potegi, so novi in poenoteni. Novi so tudi napisi za registre.

Manualna klaviatura obsega 56 tonov, C–g³. Spodnje tipke imajo oblogo iz kosti, ki je bila v srednjem delu klaviature že močno izrabljena, zato smo obloge zamenjali. Na utorih za vodenje smo zamenjali izrabljeno usnje in klaviaturo ponovno uravnali. Pod tipke smo v zadnjem delu dodali podložno letev in vijake za natančno reguliranje tipk in trakure.

Pedalna klaviatura obsega 24 tonov, C–h. Stare stopalke so bile dotrajane in brez trdnosti, zato smo izdelali novo klaviaturo. Ohranjen je samo Devov okvir.

Vetrovni ustroj: Meh je postavljen zunaj orgelske omare. V sklopu obnove smo izvedli dodatno zatesnitev vseh zračnih kanalov.

Intonacija: Vsi registri so bili ponovno intonirani in uglašeni, pri čemer smo posebno pozornost posvetili ohranitvi izvirnega značaja Devove intonacije.

Uglasitev je enakomerno temperirana; ohranjena je izvirna tonska višina: 453 Hz /15° C.

Poročilo restavratorke orgelske omare Majde Tekavec. Orgelska omara je izdelana iz smrekovega lesa, po površini pa obdelana s flodranjem, to je tehnika imitacije lesa z izrazitimi letnicami v barvi in strukturi oreha. Ornamenti so izdelani iz lipovega lesa. Ohranjena je bila prvotna obdelava. Izpostavljene letve, spodnji del omare in stranski desni del so bili močno obrabljeni. Stranski del je bil obrabljen zaradi vrvi, ki so ob omari tekle v zvonik. Nekaj poškodb je bilo zaradi napeljave elektrike in priključkov. Ornamenti so bili dobro ohranjeni. Čez prvotno pozlato ornamentov je bila nanešena bronza, grund pa je odstopal.

Z omare smo demontirali table in ornamente in jih odpeljali v

in izdelavi orgel je potrebno povezati v umetniško celoto štiri različna področja: tehniko, akustiko, arhitekturo in glasbo. Brez pametnega sodelovanja ni mogoče uresničiti velikih in kakovostnih načrtov. Več pozornosti bi morale župnije nameniti tudi rednemu letnemu vzdrževanju orgel. Pomembno je sistematično vzdrževanje. Orgle naj vzdržuje oseba, ki jih pozna. V sosednji Avstriji se tudi dogovor o vzdrževanju sklene z izvajalcem že takoj ob naročilu novih orgel.

Kako se je župnija Rob odločila za prenovno orgel?

Leta 2007, ob blagoslovu pozitivna v grajski kapeli na Turjaku, sem se v pogovoru z g.Milanom Tekavcem seznanil z dolgoletno željo in potrebo, da bi v župnijski cerkvi obnovili orgle. V ozadju je spodbujal in svetloval tudi dr. Edo Skulj. Jeseni 2010 me je poklical spoštovani gospod župnik, prelat Vinko Šega, in prosil za obnovo orgel: »Zelim, da bi opravili še to delo, da bo s tem cerkev v celoti obnovljena. Imamo tudi zavzeto organistko Romano, moramo poskrbeti za orgle!« Ob koncu leta 2010 je bilo srečanje s ključarji, kjer je bila sprejeta odločitev, da se pristopi k prenovi. Orgle so najdražji del cerkvene opreme, zato odločitev za temeljito in pravo obnovo ni nikoli lahka; potrebna je zdrava strokovna presoja in medsebojno zaupanje. Ključar z Milan Tekavec je verjel: »Tudi to bomo še zmogli, ker imamo župnika, ki je spoštovan in predstavlja avtoriteto«. Izraženo zaupanje in pogum je posebej občudoval tudi stiški opat p.Janez Novak, ki je latere hiraloval v Robu in

Brane Košir je vodil prenovno orgel v Robu.

sam navaja, da je bil v letih 1842 in 1843 mizarski pomočnik pri orglarju Andreju Ferdinandu Malahovskem, nato pa se je odpravil na Dunaj, kjer se je za orglarja izučil pri Franzu Ullmannu. V Ljubljano se je predvidoma vrnil okoli leta 1854, saj je ohranjen podatek, da je takrat na Javni glasbeni šoli popravljal klavir ter za šolo izdelal nove orgle.

Tudi orgle verjetno dobijo pridih svojega izdelovalca ...

O Devovih orglah najdemo nekaj pozitivnih poročil v takratnem časopisju (Novice, Zgodnja Danica), o instrumentih tega mojstra pa se je pohvalno izrazil tudi Stanko Premrl v članku z naslovom »Nekoliko statistike o orglah v ljubljanski škofiji« (Cerkveni glasbenik, 1918). Premrl je sicer poznal le Devove orgle v Šentvidu pri Vipavi ter na Brdu pri Lukovici, o katerih pa

Z obnovitvenimi deli smo želeli doseči brezhibno delovanje instrumenta, popolnejšo zvočno podobo ter podaljšati življenjsko dobo orgel.

V orglah je skupno 720 piščali, od tega 172 lesenih. Vse piščali smo prepeljali v delavnico v Hoče, kjer smo jih skrbno restavrirali. 60 lesenih piščali je bilo tako močno uničenih od črvojedine, da smo morali izdelati nove. Največja lesena piščal v pedalu je dolga skoraj pet metrov. V delavnici smo izdelali nove pročelne piščali iz dragocenega kosita. Pivotne so pobrali v vojne namene, nadomestek pa je bil iz cinka. Obe sapnici smo obnovili v cerkvi. Veliko časa je bilo porabljenega tudi za obnovo igralnika in mehanike. Pedalno mehaniko, vključno s pedalno zvezo, smo na novo izdelali. Nova je tudi pedalna klaviatura, ker so bile stare stopalke popolnoma uničene. Tudi potegi za registre so sedaj poenoteni in registri ustrezno označeni. Po opravljenih popravilih in izboljšavah, ki bodo omogočile brezskrbno nadaljnjo uporabo orgel, smo vse dele v cerkvi ponovno sestavili, orgle pa primerno intonirali in uglasil. Za celotno obnovo orgel, ki je potekala v prvi polovici letošnjega leta, smo skupno porabili 1450 delovnih ur.

Vzpredno je bila izvedena tudi obnova orgelske omare in ornamentov v pročelju. Dela na Orgelski omari sta opravila Majda in Jože Tekavec iz Roba. Za sodelovanje se jima najlepše zahvaljujem.

Kako vi osebno gledate na pomen prenovljenih orgel?

Sl. 10. Z orglarjem Branetom Koširjem je bil objavljen pogovor v občinskem glasilu **Trobla leta 2011.**

delavnico. Ogrodje je ostalo v cerkvi. Pri restavriranju smo uporabili iste postopke v delavnici in v cerkvi. Zaradi sredstev, ki smo jih uporabljali, se je morala cerkev vsaj malo ogreti (konec aprila, maj).

Mehanske poškodbe smo zapolnili s koščki lesa ali z epoksidno smolo. Na sanirane poškodbe smo nanесли tanek sloj grunda v barvi lesa. Grundirali smo tudi dele, kjer je bila flodrana površina močno obrabljena. Površino smo najprej zaščitili s šelakom, nato pa z lakom na vodni osnovi. Notranjost omare smo očistili in premazali s fungicidom. Zadnjo steno smo očistili prahu in premazali s firnežem. Na njej je veliko zapisov imen in letnic, kar smo jih želeli ohraniti. Ornamente smo očistili in odstranili plast bronze. Utrdili smo grund, ki je odstopal in ga po potrebi dopolnili. Ornamente smo na novo pozlatili v tehniki klasične pozlate. Na igralniku je manjkalo nekaj črk iz medenine pri napisu izdelovalca orgel. Manjkajoče črke smo izdelali iz medenine, jih prilepili in zaščitili z lakom.

Blagoslovitev. Slovesna blagoslovitev obnovljenih Devovih orgel je bila v nedeljo, 17. julija 2011, pri maši ob 8.30. Mašo je vodil ribniški dekan mag. Anton Berčan, ki je v pridigi orgle predstavil kot cerkveno glasbilo in jih nato blagoslovil. Na koru je sodeloval župnijski pevski zbor, ki ga je ob odsotnosti domače zaslužne organistke Romane Petrič spremljal Matic Bavdek.

Opombe

- ¹ F. X. Dev, *Odperte pismice gosp. Fr. Ser. Adamiču*, v: UT 2 (1862), 236–237: »Bil sem pri njem [Malahovskem] le kot mizarški pomočnik, kakor mi je on lastnoročno v moje popotne bukvice (Wanderbuch) s sledečimi besedami zapisal: ‘Gegenwärtiger Tischler–Gesell Nahmens Franz Deu hat bey mir Endesgefärtigten Durch ein Jahr und fünf Monath Treu und fleissig Gearbeitet, welches ich Eigenhändig bestätige. Laibach am 18. Sept. 1843. A. Ferdinand Malihovsky m. p. Orgelbauer.’ Mizarstva sem se bil v Celju izučil, kar je tudi v imenovanih popotnih bukvicah zapisano. – Ko sem veselje do orglarstva dobil, sem šel leta 1843 od g. Malihovskita preč, in sem se na Dunaj podal. Tam sem se pri g. Ullmannu orgle izdelovati navadil, kar izučno pismo kaže, na katerem so sledeče znamenite osebe podpisane:¹ Franz Ullmann m. p. Orgelbauer; Jakob Deutschmann m. p. kk. Hof–Orgelbauer; Josef Drechsler m. p. Domkapellmeister; Andreas Bibel m. p. Domorganist; F. Hoxa m. p., Anton Tomaschek m. p. Repräsentanten.’«
- ² Janko Vrabc (Mokronog, 2. 7. 1827 – Mokronog, 10. 1. 1898), orglar, se je učil pri Devu, ko je le–ta imel delavnico v Sevnici. Delal je orgle predvsem za podružne cerkve. Verjetno je dodal pedal Göblovemu pozitivu na Veseli gori pri Šentrupertu.
- ³ To je bila potemtakem tista hiša na Bregu ob Ljublanici, ki je stala tamkaj kot prva izmed hiš, ki so jih po potresu leta 1895 podrli (Premrl). Devovi ženi je bilo ime Terezija (Vače, 1822 – Ljubljana [Radeckega cesta 1], 24. 9. 1881).
- ⁴ V. Steska, *Javna glasbena šola v Ljubljani od leta 1816 do 1875*, v: CG 52 (1929), 147–148; D. Koter, *Glasbilarstvo na Slovenskem*, Maribor 2001, 102.
- ⁵ L. Šaban, *Orgulje slovenskih graditelja u Hrvatskoj*, v: MZ 15 (1979), 20.
- ⁶ Župniku Ivanu Trohi se zahvaljujem za poslano fotokopijo dokumenta.
- ⁷ Prim. F. Kimovec, *Nove orgle v Spodnji Idriji*, v: CG 62 (1939), 183–184.
- ⁸ Jurij Grabrijan (Adlešiči, 22. 3. 1800 – Vipava, 22. 6. 1882) je študiral gimnazijo v Novem mestu, filozofijo in teologijo pa v Ljubljani, kjer je bil tudi posvečen. Bil je kaplan na Brezovici, v Škofji Loki, Žireh, v Šturjah do leta 1838, ko je postal upravitelj v Vipavi, leta 1840 pa umeščen za župnika in dekana. Na liceju je bil Prešernov in Slomškov sošolec.
- ⁹ I manual ima 12 registrov, od katerih sta dva trivrstna (16 x 56 = 896). II manual ima šest registrov, od katerih je eden samo v diskantu (5 x 56 = 280 + 40 = 320). Pedal ima 6 registrov (24 x 6

- = 144; skupaj $896 + 320 + 144 = 1360$).
- ¹⁰ J. G., Od orgel sploh, posebno pa od novih orgel v Ipavi, v: *Novice* 18 (1860), 226.
- ¹¹ F. S. Adamič, Iz Šmartna pri Litii – nove orgle, v: *Novice* 18 (1860), 287.
- ¹² J. G., Iz Ipave, v: *Novice* 18 (1860), 311.
- ¹³ Iz Ipave, v: *ZD* 13 (1860), 23.
- ¹⁴ Prim. Obnovljene orgle v Vipavi, v: *DR* 15 (1966), št. 2, str. 24.
- ¹⁵ Z zvezdico (*) označen register, pomeni, da je Goršičev in da je ohranjen v zdajšnjih orglah; oktava 4' je v zdajšnjih orglah kot kvinta 2 2/3', superoktava pa kot flavtica 2'.
- ¹⁶ Z zvezdico (*) označeni registri so Goršičevi.
- ¹⁷ Za lažjo orientacijo naj naštejemo slovenska in italijanska imena župnij, ker so včasih zelo različna: Bela Peč (Fusine in Valromana), Lipalja ves (La Glesie), Naborjet (Malborghetto), Ovčja vas (Valbruna), Rabelj (Cave del Predil), Trbiž (Tarvisio), Ukve (Ugovizza), Žabnice (Camporosso in Valcanale).
- ¹⁸ Prim. I. Paroni – O. Barbina, *Arte organaria in Friuli*, Udine 1973, 179–180.
- ¹⁹ V[roljih] F., Iz naših župnij, v: *DR* 28 (1979), št. 46, str. 4.
- ²⁰ J. G. Iz Poljan pri Toplicah na Dolenskem, v: *Novice* 19 (1861), 64.
- ²¹ S. P[remrl], *Cerkvena glasba v hrvaškem Primorju*, zlasti na Trsatu in okolici, v: *CG* 40 (1917), 37.
- ²² Prim. Šematizem Ljubljanske nadškofije, Ljubljana 1993, 107.
- ²³ H., Iz Ipave, v: *Novice* 21 (1863), 181.
- ²⁴ Prim. *Drehorgel*, v: *MGG2*.
- ²⁵ Alojz Kralj, župnik v Gočah, je leta 1935 poslal *CG* dopis z Vipavskega z podnaslovom *Zadnji pozdrav*: »Vedno bo ostalo najgloblje v spominu Tebi, predragi gospod urednik, kako smo na lep, sončen dan k večnemu počitku spremili Tvojo blago mamó v spremstvu osem duhovnikov z g. dekanom in obilnega ljudstva, da se ob vznožju sive gore spočije od dolgega zemeljskega truda. To je bilo 1. septembra 1930. Isti dan popoldne smo pričakali g. nadškofa dr. Sedeja, ki se je vrača z birmovanja iz postojnske dekanije in se je nekoliko ustavil v Tvojem rojstnem kraju Št. Vidu. Prevzvišeni je šel v cerkev in ga spremimo. Spotoma me vprašaš: 'Ali naj zaigram?' 'Daj!' sem Ti odgovoril. Prevzvišeni pomoli, cerkev ogleda, se zamisli v Tvoje izbrane, globoke melodije, ki si jih proizvajal na dobrih Devovih orglah, nato mi poln zadovoljnosti in vzradoščen tiho šepne: 'Prav dobro dela'« (A. Kralj, *Vipavsko (Zadnji pozdrav)*, v: *CG* 58 (1935), 59).
- ²⁶ Prim. J. Rosa, *Umetnostna dediščina kraja in okolice*, v: *Št. Vid*

– Podnanos, Nova Gorica 1996, 203.

²⁷ H., *Iz Ipave*, v: *Novice* 21 (1863), 181.

²⁸ Prim. A. Bratovž, *Dopis iz Št. Vida pri Vipavi*, v: *CG* 33 (1910), 93.

²⁹ Za podatke iz župnijske kronike se zahvaljujem msgr. Antonu Štrancarju.

³⁰ *Orgle v cerkvah Lavantinske škofije*, Maribor 1911, 48–49.

³¹ *Od sv. Križa pri Rogatcu*, v: *Novice* 23 (1865), 282.

³² A. Pavčič, *Iz Šentjanža na Dolenskem*, v: *Novice* 26 (1868), 395.

³³ *V Laščah*, 23. nov., v: *ZD* 23 (1870), 388.

³⁴ I. Zarnik, *Iz Poloma*, v: *UT* 10 (1870), 386.

Organbuilder Franc Ksaver Dev (in German spelling Franz Xaver Deu) was born in Mokronog in 1834 and died in Ljubljana in 1872, now Slovenia. After a short period of apprenticeship as joiner at organbuilder Malahovsky in Ljubljana, he started to work at Ullmann's organ workshop in Vienna in 1843, where he gained organbuilding skills. Starting with his own workshop in Sevnica in 50-ies, he proceed in Ljubljana soon after. His first known opuses are recorded in the year 1855.

Most of his organs were setup for churches of Diocese Ljubljana (Brdo, Kropa, Rob), incl. for some parishes today belong to other dioceses, for example Bela Peč, Dragatuš, Planina, Podkraj, Podnanos, Poljane, Spodnja Idrija, Leskovec and Vipava. Furthermore, one organ has been raised for parish in Diocese Maribor (Rogaška Slatina) and two in Diocese Rijeka (Podgraje pri Ilirski Bistrici, and Gerovo now in Croatia). Dev's instruments repute by tender intonation without any sharpness, and by balanced plentiful sound.

Razprava v Učiteljskem tovarišu /

Public discussion about Dev's organs in newspaper "Učiteljski tovariš" in 1862

*Kot dodatek k Devovi orglarski delavnici zbral in
pripravil /prepared by/ Edo Škulj*

Zgodovina glasbe

(Kratek obris godbine povestnice; UT 2 (1862), str. 155–156.)

Končavši povestnico velikana vseh godbinih orodij omenim še z malo besedami orgelskih stavb po naši dragi domači deželi, kjer se je ta umetnost v novejšem času močno povzdignila. Orgle z dvema manualoma, ki so pred malo leti še zelo redke bile, se že nahajajo po vseh večjih farah. Naj večje starih del te verste so orgle na Raki na Dolenskem, ki pa ravno tako kakor stare orgle v ljubljanski stolni cerkvi gledajo po umetnih rokah novejših mojstrov, ker mnogoverstne, če tudi koristne, pa zavoljo pomanjkanja denarne pomoči prepoveršne poprave jim niso dovolj zadostile. Boljše stavbe novejšega časa se nahajajo po mojstru Malikovskitu v Ljubljani izdelane orgle v Šmartnem pri Litii (s tremi manuali), na Verhniki, pri sv. Petru v Ljubljani, pri sv. Jakopu v Ljubljani, v Košanah, v Lašičah, na Vačah i. v. dr. Pretečeno leto je ta mojster izdelal za podružnično cerkev v Begnjah na Notranjskem sicer majhne orgle na 10 spremenov, ki se pa zavoljo mnogih imenitnih preuredb v znotranjih delih od navadnih orgel močno odlikujejo. Svojo novo izverstno registraturo je ta mojster tukaj prvokrat izdelal; tudi je tukaj izdelal izverstni veliki meh (Magazinbalg), ki ga dva manjša (Schöpfbälge) mapihujeta, ki ji zavoljo umetno razdeljene vzdigavke (Hebel) vsaki otrok lahko goni. Mojster Mandlin v Trebnem je izdelal že tudi mnogo dobrih orgel, izmed katerih zaslužijo posebej omenjene biti orgle na Brezovici blizu Ljubljane, za njimi orgle v Trebnem. Po mojstru Rumpelnu v Kamniku izdelane boljše orgle se nahajajo v Škovji Loki in v Št. Vidu na Dolenskem, po rajncem Kunadu izdelane v Št. Vidu nad Ljubljano. G. Deu je izdelal nove orgle v Ipavi. Samouk P. Rojc je izdelal nove orgle na Dobrovi poleg Ljubljane. V povzdigo te umetnosti pa je veliko, veliko pripomogel slavnoznani g. Gregor Rihar, organist in vodja glasbe pri stolni cerkvi ljubljanski, ki je že mnogokrat tako dobro umetnike kakor tudi naročnike podpiral s podukom in dobrim svetom. Slava mu!

Dopis iz Kranja

(Op. »Ta dopis je bil Novicam namenjen, – pa ga je slavno Novično vredništvo prijazno izročilo Tovarišu, kateri rad sprejema tudi mirne nasprotnne misli, da se vidi, kaj je pravo.«⁴¹ UT 2 (1862), str. 190.)

V 10. listu Tovariša preteklega meseca smo brali imenovane boljše orgle, ktere se zdaj po Kranjskem nahajajo. Ker pa ta dopisnik med mnogimi naštetimi boljšimi orglami veliko naj boljših orgel izpušča, se mora misliti, da on okoliščine in orgle na Kranjskem le slabo pozna. Zatoraj omenim tukaj nekaj orgel, ktere so mi posebno dobro znane. Tako je naredil samouk P. Rojc tudi orgle za farno cerkev v Kranji, ktere se prav lahko merijo z orglami v kranjski roženkranski cerkvi, ktere imajo dva manuala, in jih je naredil dobro znani mojster na Kranjskem, pa so tako slabe, da se le malo dajo rabiti. Na te orgle je gotovo dopisnik pozabil, ali pa mu niso znane. Tudi je pozabil veliko izverstnih orgel v treh omarah z dvema manualama v Logu pri Ipavi, ktere je mojster Kranjc iz Nemškega gradca leta 1839 postavil. Mladi mojster in domač rojak Dev je tudi razun velikih orgel z dvema manualama in s 24 spremeni v Ipavi izdelal še več drugih prav dobrih orgel, ktere vsakega starega mojstra morajo častiti. To pišem, da pokažem, kako se je umetnost orgelska na Kranjskem povzdignila, in da željo razodenem, da bi vsak pisavec, kateri o kakšni reči kaj piše, popred premislil, kaj piše, in bi tudi po okoliščinah dobro oprášal, da bi post. orgel, ktere so le malo za rabo, ali ktere se morajo večidel vsako saboto popravljati, ne imenoval izverstno dobrih.

Kaj je pravo?

(Franc S. Adamič. UT 2 (1862), str. 202–204)

Dopis iz Kranja v 12. listu Tovariša mi skazuje nezasluženo čast, da moje popisovanje orgelskih stavb v 10. listu tega časnika s kritičnimi škarjami nekako obrezuje, in semtertje tudi po malem v kožo zbada. Bral sem: 'Ta dopisnik med mnogimi naštetimi boljšimi orglami veliko naj boljših orgel izpušča.' V poterjenje te izreke imenuje g. kritikar orgle v farni cerkvi v Kranji in orgle v Logu pri Ipavi. G. kritikar! Ali so te dvoje orgel 'naj boljše' na Kranjskem? Perve slove le po svoji lepi zvonanji podobi, ki je pa delo podobarjevo. Naš domorodni samouk Rojc, kteregea, kolikor mu gre, tudi jaz v časti imam, teh orgel ni čisto iz novega naredil, temuč je porabil kolikor toliko iz starih orgel, in nikoli nisem še slišal, da bi bile te 'naj boljše' orgle na Kranjskem. Tudi nikjer nisem z nobeno besedico namena razodel, da mislim od vsakih orgel govoriti, dasiravno mi jih je

mного znanih, gotovo več, kakor g. kritikar veljati pusti z besedami: 'On okoliščine in orgle na Kranjskem le slabo pozna.' Kdor moje spise o godbini povestnici pazljivo bere, bo umel, da sem tukaj le memo grede domačih stavb omenil. Ravno zato nisem omenil Kranjskih orgel, ker so mi premalo znane, še več pa, ker jih po zvonanji obsegi, kakor sem jih leta 1857 le vidil, pa ne poskusil, nikakor 'velikim orglam' prištevati ne morem, akoravno vtegnejo po g. kritikarjevi besedi sicer dobre biti. Nimam toraj navado od reči govoriti, ki jih ne poznam, kakor mi g. kritikar očita. Orgle v Logu pri Ipavi sem vidil in tudi o njih naj boljšem stanu (precej po obširni popravi po g. Devu) poskusil. Da jih g. kritikar izmed vseh drugih v svojem dopisu omenjenih imenuje 'velike orgle', se mi toliko bolj čudno zdi, kolikor bolj svoj spis v 10. listu Tovariša prebiraje se prepričujem, da nikjer nobenih orgel s tem prilogom počastil nisem, dasiravno sem jih mnogo večjih imenoval. Kaj so 'velike orgle'? Naj večje na Kranjskem so na Raki na Dolenjskem, pa še te so pritlikovec proti 'velikim orglam' drugih dežel, o katerih poprejšni odlomki godbine povestnice v Tovarišu govorijo. Kdor je orgle v Logu poskusil, bo vedil, da je pedalna klavijatura tako po staroversko sestavljena, da tirjatvam sedanjega časa nikakor ne zadostuje, in kakor se dandanašnji le po nevednih ali pa brezvestnih izdelovalcih izpeljana še redko kje nahaja. Po zaumenu stare dobe bi se smele sicer dobre imenovati; ali kdo bo rekel, da grešim, ako delo s tako imenitnim pogreškom molče izpustim? Zdaj pa si moram res veliko prizadjeti, da na vse gerlo smeja se, mačka ne naredim. Omenili ste, g. kritikar, teh dveh orgel kakor 'naj boljših', ktere jaz, 'ki orgel in okoliščin nič ne poznam' (misliti bi bilo, da sem včeraj iz kašne pripravnišnice tam iz 'Reicha privandral') izpuščam: za 'abschreckendes Beispiel' pa ste postavili g. Malahovskitove orgle v roženkranski cerkvi v Kranju, ter pozneje v svojemspisu nekako zbadljivo 'staremu' mojstru 'mladega' nasproti stavili, pozabivši, da je ta učenec unega, in je bil ravno pri stavbi roženkranskih orgel pri njem v uku, in da neka prislovica pravi, da je učenec popolnoma, ako je, kakor učenik. Pozabili ste, da je 14 spremenov z dvema manualoma za 550 gl. strašno revna kupčija bila proti ipavskim 24 spremenom za blizo 5000 gl.! Pozabili ste, da je bilo pri stavbi roženkranskih orgel mojstrov na kupe, katerim je g. M., takrat čisto brez premoženja in začetnik, bil vsem 'korzamer diner', ter se jim je še celo, *horribile dictu*, vdati mogel, da je izpustil 'mixturo', t. j. spremen, ki ga tudi naj manjše orgelce imeti morajo. Sam g. M. je brezštevilnokrat poterdil, da 'te orgle niso za nič', ali pa pri takih okoliščinah tudi kdo 'dobrih' tirjati more? Kaj ne, da ste veliko več 'okoliščin' pozabili, kakor pa jaz, ki sem prav po nedolžno dvoje 'naj boljših' orgel izpustil? K sklepu Vašega dopisa mi pa še za 'konfekt' pristavite prav 'fletno' zabavljico z besedami: 'Da bi post.

Orgel, ktere so le mao za rabo, ali ktere se morajo večidel vsako saboto popravljati, ne imenoval izverstno dobrih.' Skoraj bi mislil, da Vam je nedolžna pohvala mojstra M. tako kri v možgane spravila, da mojega spisa v 10. listu Tovariša več brati ne znate. Kolikor orgel sem omenil, so mi vse popolnoma dobro znane, in ne zmed teh in ne zmed drugih, katerih bi naj manj še enkrat toliko naštel, naj se že bodo mojstra ktereга koli hočejo, tako slabih na Kranjskem ne poznam nobenih, da bi si zaslužile tako psovanje, kakoršno se bre v Vašem dopisu. Znano pa je, da je celo 'najboljšem' orglam semtertje kake poprave potreba, posebno, ako nerodnežem v pest pridejo. Ktere se pa vsako saboto popravljati morajo, pa prosim lepo, da mi jih naznanite, ako nočete ostati lažnik pred vsemi poštenimi bravci. Za zdaj pa Vam v pohlajenje znabiti kaj razdražene kervi kupico mrzle vode svetuje. Franc Ser. Adamič.«

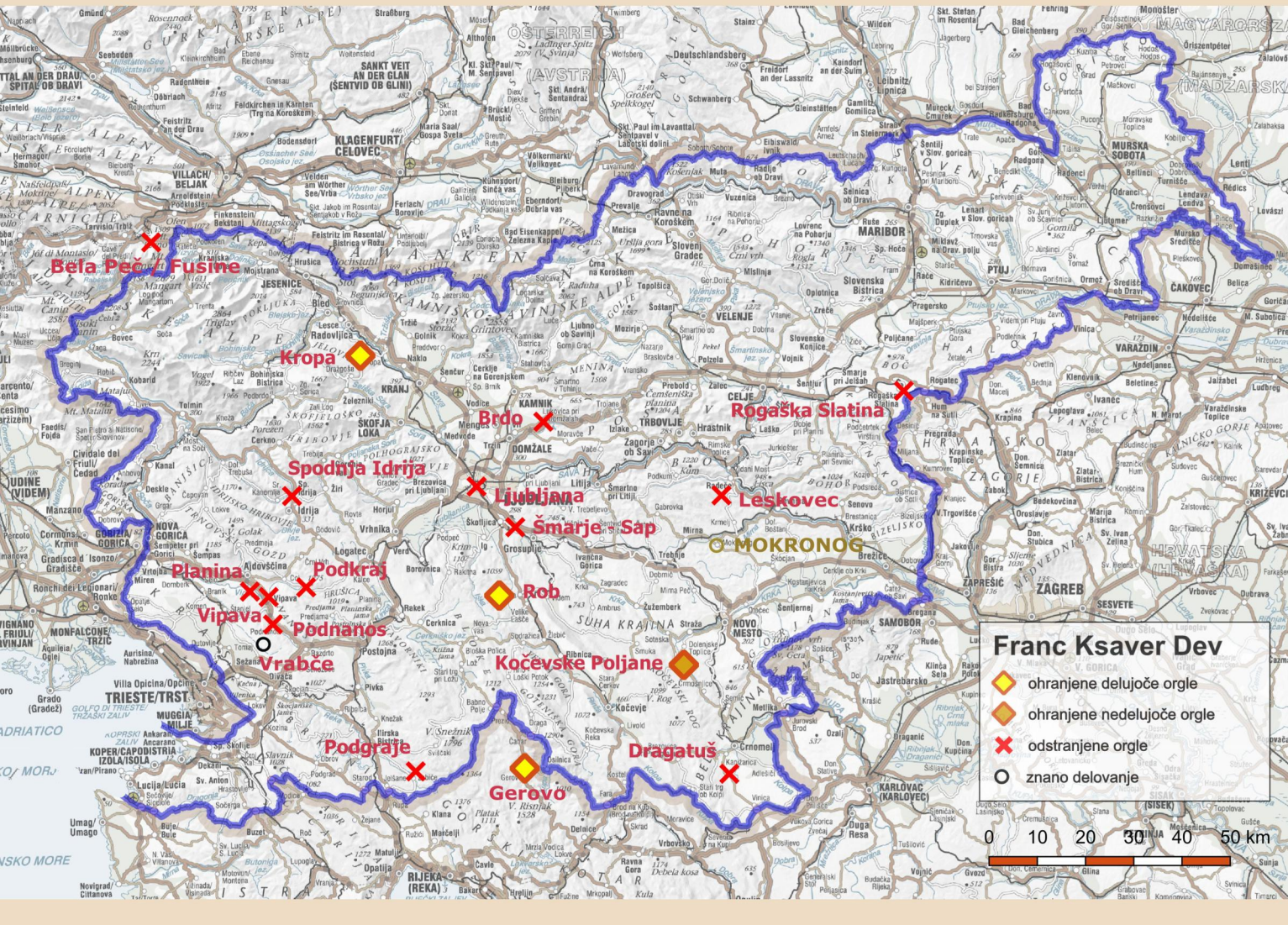
Odperete pismice gosp. Fr. Ser. Adamiču

(F. X. Dev. UT 2 1862, str. 236-137)

Dragi gospod!

Vi ste v 13. listu letašnega Tovariša svojega kritikarja zato obirali, ker Vam je očital, da nepremišljeno pišete. Ker ste pa v tem Vašem odgovoru tudi od mene nekoliko govorili, Vam moram povedati, da ste bili v tej reči slabo podučeni; zakaj pomota je, ako pravite, da sem se pri g. Malihovskitu orgle izdelovati vadal. Bil sme pri njem le kot mizarški pomočnik, kakor mi je on lastnoročno v moje popotne bukvice (Wanderbuch) s sledečimi besedami zapisal: 'Gegenwärtiger Tischler-Gesell Nahmens Franz Deu hat bey mir Endesgefärtigten Durch ein Jahr und fünf Monath Treu und fleissig Gearbeitet, welches ich Eigenhändig bestätige. Laibach am 18. Sept. 1843. A. Ferdinand Malihovsky m. p. Orgelbauer.' Mizarstva sem se bil v Celju izučil, kar je tudi v imenovanih popotnih bukvicah zapisano. – Ko sem veselje do orglarstva dobil, sem šel leta 1843 od g. Malihovskita preč, in sem se na Dunaj podal. Tam sem se pri g. Ullmannu orgle zdelovati navadil, kar izučno pismo kaže, na katerem so sledeče znamenite osebe podpisane (*Izv. op. ur.: Gosp. Dev nam je gori omenjene popotne bukvice in izučno pismo v originalu pokazal. Vredništvo.*): Franz Ullmann m. p. Orgelbauer; Jakob Deutschmann m. p. kk. Hof-Orgelbauer; Josef Drechsler m. p. Domkapellmeister; Andreas Bibel m. p. Domorganist; F. Hoxa m. p., Anton Tomaschek m. p. Repräsentanten.' To vse Vam zato povem, da bote spoznali, da ste bili v rečeh, ktere ste od mene pisali, od nekoga slabo podučeni. Brez zamere!

Z Bogom! Franz Xav. Dev.

Ars organi Sloveniae in 2016

Annual Report

Jurij Dobravec

Jarina Bohinj is recognized as a Public Interest Association by Ministry of Culture

By Slovenian legislation, a special status can be given to associations, if their activity and results are recognized as of common importance to the state and nation. Jarina Bohinj applied for this status in the year 2016 on a basis of successful projects in the past 10 years, and comprehensive engagement in the field of culture heritage. Many advantages arise on a basis of the recognition, like some tax relieves, public tender privileges, cost-free legal support, accepting donations, and others. Minister Tone Peršak signed the provision in December.

ARSORS – database

The core activity of Ars organi Sloveniae Institute remains management of ARSORS – The Slovenian nationwide pipe organs database. Fieldwork prevailed in 2016. Additional 58 so far unknown instruments and many detail facts have been recorded/recognized in 42 days of survey of places and archives all over the state and neighbourhood, met of about 550 priests and church guardians, and covered by about 17.000 km. Count of existing, demolished or replaced instruments in database increased to 2.818. Significant mistakes and deficiency have been amended for about 20 catalogue-records. Total number of photos increased to 49.500, scanned documents to 15.100, and different types of sound recordings to 220 samples. The most of fieldwork has been realized in the frame of collecting data and images for forthcoming monograph of all Slovenian organs. Survey serves as well as communication tool with stakeholders and as a broad promotion of organ culture. Web version of catalogue has not been upgraded in the past year while a general revision is foreseen in the following period.

Evaluation and categorization of Slovenian pipe organ heritage

For the first time in Slovenia, we prepared a comprehensive draft list of organs rated as national-priority heritage. The core idea is based on international regulatives and resolutions, like Weilheim 1957, Varaždin 2000, Göteborg 2001 and Zürich 2011. All together 656 instruments has been recognized as national significant heritage by Slovenian legislation. They have been classified into five categories:

NB1700 (Renaissance and early Baroque) with 17 existing instruments or remnants

NB1780 (middle and late Baroque) with 118 existing instruments

NB1840 (early Classicism) with 63 mostly well preserved examples

NB1878 (late Classicism) with 182 organs

NB1916 (Romanticism with Caecilian movement)

Measures and needed provisions has been proposed according similar regional or state regulation examples from abroad, Slovenian legislation on cultural heritage and experiences of different experts.

Project of extreme significance has been partly supported by Ministry of Culture (JPR-KD 2016 - 3340-16-115011). Results will be published in *Ecce organvm!* and on web page.

Ecce organvm!

In 2016, Jarina Bohinj Association upgraded the former annual Bulletin with journal *Ecce organvm!*. The name of the journal origins from the inscription written on a case of organ in parish church in Bohinj Srednja vas, the place of the Association's headquarters. Prevailing information about our activities in the field of pipe organ data and heritage management from past Bulletin now represent only accompaniment to professional articles dealing with history, construction and management of organs. Journal with international signature ISSN 2463-9397 is available for free on a web page <http://glej.orgle.si> and from web portal of Slovenian National Library at <http://www.dlib.si>. Of the four issues in the past year, each has been delivered to 640 email addresses and downloaded by at least 450 further persons from our server only.

J.F. Janeček – his instruments and their characteristics

Organ builder Jan František Janeček (1697-1778) represents one of the most remarkable persons in the history of Slovenian organbuilding. Well skilled craftsman and precious voicing artist of Czech origin manufactured many organs in early baroque for churches in today Slovenia and Croatia. Until now, about 60 are recorded to be product of his workshop in Celje, of those more than one half still existed. A result of interdisciplinary research realized during 2015 and 2016 in co-operation with Ptuj regional museum, will appear soon in 2017 as a book with extensive chapters about his life and work, cases' style and instruments' characteristics.

Koper Cathedral – pipe organ of 1516

The oldest remain of any pipe an organ in Slovenia is represented by organ's door-side in Koper Cathedral. Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia (ZVKDS) is working on a project of restoration of paintings made by Victor Carpathius (Vittore Carpaccio). Ars organi Slovenia Institute as a project partner is providing information about history, shape, style and other characteristics of the instrument where the door was mounted. More than 60 historical event have been extracted from archive documents explicitly for the organ demolished in about 1770 when Gaetano Callido setup his instrument. 3D simulations of the most believable shapes have been presented at open exhibition in Koper.

Database theory – following Peter Williams

As a memory to deceased professor Peter Williams, and stimulated by Accademia di Musica Italiana per Organo, we prepared an overview of ARSORS database theoretical basis. Many of our solutions in computer-based system are recognized as similar to methods used by prominent British professor Williams. For example: bottom-up approach in survey activity, importance of common European view to organ research, tendency to scientifically argued standards, and especially the rule that “in database management it is not so crucial what we do know, but rather what we do not know”. Results use to be published in *Informazione Organistica* in spring 2017.

Orgelwoordenboek – Orgelski slovar

While finished in 2015, Organ Dictionary by Wilfried Praet (CEOS, Belgium) appeared in the beginning of 2016, now in 23 languages, including Slovene. According to unexpectable welcome respond of Slovenian customers, including selling success, the book represents an important contribution to Slovenian linguistics and musicology.

Presentations of ARSORS databases

Two comprehensive articles dealing with structure and function of our organ database were written for specific professional target groups on a national level: archivists (journal Arhivi) and heritage experts (journal Varstvo spomenikov).

J.S. Bach by Albert Schweitzer

More than century after issue of Schweitzer's monumental work Johann Sebastian Bach, a Slovenian translation was stimulated. Prof. Edo Škulj already prepared translation; our institute contribute musical examples, notated entirely anew.

Web pages' maintenance and Calendar of organ events

Daily average of web sites visits (www.arsors.org, www.georganum.net and www.orgle.si) oscillated from 78 to 104 in 2016 measured by Webalizer server statistics. We understand near hundred per-day-visitors as a huge classroom to which we owe a great responsibility. List of events in our organ calendar (koledar.orgle.si) shows that 91 events, like concerts, inaugurations, public lectures ..., were noticed and promoted by Ars organi Sloveniae in the area of Slovenia and near lands of Croatia, Italy and Austria. Short reports have been written for 47 of them as a web blog.

Some projects and tasks exposed and planned for 2017

Monograph of all Slovenian organs. Overview of organ pipe requisition during World War I. Advanced methods of data comparison. Pipe organ and art-history in Slovenia. Janeček in Croatia. Organ in a church at Bled Island from 1639. Modern-style organ cases in Slovenia. Organ conservation guidelines and lectures.

Ars organi Sloveniae v letu 2016

Društvo Jarina Bohinj je pridobilo status društva v javnem interesu

Slovenska zakonodaja omogoča, da nevladne organizacije lahko pridobijo poseben status društva v javnem interesu. Med potrebnimi pogoji so predvsem izpostavljene dejavnosti in rezultati, ki so splošno pomembni za državo in narod. Jarina je kandidirala za status v letu 2016 na osnovi uspešnih projektov preteklih desetih let in aktivnega delovanja na področju orgelske dediščine. Status lahko omogoča ugodnosti, kot so npr. oprostitev nekaterih taks in davkov, prednost pri pridobivanju javnih sredstev, brezplačna pravna pomoč, poenostavljeno sprejemanje donacij ipd. Minister Tone Peršak je odločbo podpisal decembra.

ARSORS – podatkovna zbirka

Osrednja dejavnost inštituta Ars organi Sloveniae ostaja upravljanje ARSORS – osrednje nacionalne zbirke podatkov o orglah. V letu 2016 je prevladovalo terensko delo. Odkrito je bilo doslej neevidentiranih 58 orgel in zelo veliko detajlov za dopolnitev podatkov obstoječih zapisov, ki jih je zdaj 2818. Pri okrog 20 zapisih smo popravili pomembne napake ali nedoslednosti. V 42 terenski dnevih smo prevozili okrog 17.000 km in srečali 550 župnikov in drugih skrbnikov cerkva. Skupno število fotografij je naraslo na 49.500, digitaliziranih dokumentov na 15.100, posneli pa smo doslej skupaj 220 orgel. Večina terenskega dela je bila namenjena zbiranju gradiva za nastajajočo monografijo vseh slovenskih orgel, hkrati pa so obiski služili kot komunikacijsko orodje in široko promocijo orgelske kulture. Zaradi načrtovane splošne revizije podatkov spletnega seznama orgel nismo nadgrajevali.

Vrednotenje in kategorizacija najdragocenejših slovenskih orgel

Pripravljen je bil okvirni seznam slovenskih orgel, ki so po veljavni zakonodaji nacionalno bogastvo, zanje pa so bile pripravljene tudi smernice in predlogi ukrepov. Osnova ideja za izbor temelji na mednarodnih priporočilih kot so Weilheim 1957, Varaždin 2000, Göteborg 2001 in Zürich 2011. Skupaj smo obravnavali 656 glasbil, ki smo jih dodatno razdelili v pet kategorij:

- NB1700 (renesansa in zgodnji barok) – 17 orgel ali ostalin
- NB1780 (srednji in pozni barok do Jožefinskih reform) 118 orgel
- NB1840 (zgodnji klasicizem) – 63 orgel
- NB1878 (pozni klasicizem in prehodno obdobje) – 182 orgel
- NB1916 (cecilijanstvo z romanticizmom)

Smernice in potrebne ukrepe smo izhajajoč iz slovenske zakonodaje in mnenj različnih strokovnjakov predlagali na osnovi podobnih in že uveljavljenih regulativ v tujih državah. Izjemno pomemben projekt, ki je tudi prvi tovrstni v Sloveniji, je delno finančno podprlo Ministrstvo za kulturo. (JPR-KD 2016 - 3340-16-115011). Rezultati bodo objavljeni v *Ecce organvm!* in na naših spletnih straneh.

Ecce organvm!

V letu 2016 je društvo Jarina nadgradilo svoj nekdanji interni informativni bilten z revijo "Ecce organvm!". Ime revije izhaja iz napisa na orgelski omari v župnijski cerkvi v Srednji vasi v Bohinju, kjer je tudi sedež društva. Nekdaj prevladujoče vsakoletne informacije o naši dejavnosti so se v novi reviji umaknile strokovnim člankom o zgodovini, oblikah, delovanju in upravljanju orgel. Revija z mednarodno oznako ISSN 2463-9397 je vsem zainteresiranim brezplačno na voljo na spletnih straneh <http://glej.orgle.si> in na spletnem portalu Narodne in univerzitetne knjižnice <http://www.dlib.si>. Štiri številke preteklega leta so bile razposlane na 640 naslovov, samo z našega strežnika pa je bila vsaka vzeta vsaj 450 krat.

Značilnosti Janečkovih orgel

Celjski orglar Jan František Janeček (1697-1778) predstavlja eno od najbolj markantnih osebnosti v zgodovini slovenskega orglarstva. Obrtnik češkega rodu z odličnimi poslovnimi sposobnostmi in umetnik s preciznim ušesom za uravnovežen orgelski zvok, je

na območju današnje Slovenije in Hrvaške izdelal veliko orgel v zgodnjebaročnem slogu. Trenutno vemo za okrog 60 glasbil, ki so izdelek njegove celjske delavnice. Več kot polovica je ohranjenih. Rezultat intenzivnih raziskovanj v partnerstvu s Pokrajinskim muzejem Ptuj-Ormož v letih 2015 in 2016 je knjiga s poglobljenimi poglavji o njegove življenju in delu, značilnostih omar in orgel.

Koprška stolnica in orgle iz leta 1516

Najstarejši ostanek orgel na Slovenskem predstavlja krilo orgelskih vrat v koprski stolnici. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije trenutno izvaja projekt restavriranja obeh platen, ki ju je naslikal

Victor Carpathius (Vittore Carpaccio). Ars organi Sloveniae sodeluje pri projektu kot zunanji partner pri raziskavah zgodovine, oblike in drugih značilnosti orgel, na katerih so znamenita platna visela. Več kot 60 zgodovinsko izpričanih dogodkov, ki se izključno nanašajo na obravnavane orgle, se je našlo po arhivih samo od začetka do odstranitve okrog leta 1770, ko je Gaetano Callido postavil sedanje orgle. V okviru projekta je bila pripravljena 3D simulacija možne postavitve, ki je bila tudi predstavljena na razstavi v Kopru.

Teorija podatkovnih zbirk – zgled Petra Williamsa

V spomin lani umrlemu profesorju Petru Williamsu je Accademia di Musica Italiana per Organo spodbudila pregled teoretičnih osnov podatkovne zbirke ARSORS. Izkazalo se je, da so mnoge digitalne rešitve metodološko zelo blizu pristopom tega uglednega britanskega organologa. Na primer hierarhični pristop pri popisovanju in zbiranju podatkov, upoštevanje vseevropskega pomena orgel pri raziskovanju, uvajanje znanstveno utemeljenih standardov, in še posebej pravilo, da pri upravljanju s podatki ni ključno, kaj vemo, ampak predvsem, česa ne vemo. Rezultati bodo objavljeni v znanstveni reviji *Informazione Organistica* spomladi 2017.

Orgelwoordenboek – Orgelski slovar

Ob koncu leta 2015 zaključena vsebina Orgelskega slovarja Wilfrieda Praeta (CEOS, Belgija) je v knjižni obliki izšla v začetku 2016. Tretja izdaja je 23-jezična in vključuje tudi slovenščino. Glede na nepričakovano dober odziv slovenskih ljubiteljev orgel – vključno s prodajnim uspehom – delo predstavlja pomemben prispevek slovenskemu jeziku in muzikologiji.

Predstavitve podatkovne zbirke ARSORS

V dveh člankih smo strukturo in funkcije naše podatkovne zbirke ARSORS predstavili v člankih strokovni javnosti s področja arhivistike (v reviji Arhivi) in s področja varstva kulturne dediščine (v reviji Varstvo spomenikov).

J.S. Bach Alberta Schweitzerja

Z več kot stoletno zamudo je v letu 2016 nastajal slovenski prevod Schweitzerjevega monumentalnega dela Johann Sebastian Bach. Prof. Edo Škulj je že pripravil besedilo, naše društvo pa je poskrbelo za sodobno in povsem novo notografijo glasbenih primerov.

Upravljanje spletnih strani in koledarja dogodkov

Dnevno povprečje obiska spletnih strani (www.arsors.org, www.georganum.net in www.orgle.si) je glede na Webalizer statistiko nihalo med 78 in 104. Obiske skoraj stotnije ljudi na dan razumemo predvsem kot pomembno učilnico in veliko odgovornost. Na koledar smo v letu 2016 uvrstili 91 dogodkov, povezanih z orglami, od koncertov, inavguracij, predavanj ipd. S tem je Ars organi Sloveniae propagiral orgelsko kulturo v Sloveniji in sosednjih deželah Avstrije, Hrvaške in Italije. Kratka poročila smo kot spletni dnevnik objavili za 47 dogodkov.

Nekaj načrtov in prednostnih nalog v letu 2017

Monografija slovenskih orgel. Pregled odvzema piščali za namene I. sv. vojne. Orgle in umetnostna zgodovina na Slovenskem. Napredne metode primerjav podatkov v družboslovju. Janeček na Hrvaškem. Orgle iz leta 1639 na Blejskem Otoku. Secesijske omare slovenskih orgel. Svetovanja in predavanja za strokovno in laično javnost, mladino in upravljalce.

Orgelski nenazadnje / Final organ word

POKRAJINSKI
MUZEJ
PTUJ
ORMOŽ

Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož je v teh dneh izdal obsežno monografijo o celjskem orglarju Janezu Frančišku Janečku. Njegovo življenje in delo so z različnih strok osvetlili Edo Škulj, Dejan Zadavec, Jurij Dobravec, Boštjan Roškar in Tatjana Štefanič, ki je knjigo tudi uredila. Javna predstavitev bo februarja.

CELJSKI BAROČNI ORGLARSKI MOJSTER
V LUBLANI

CELJSKI BAROČNI ORGLARSKI MOJSTER

Janez Frančišek Janeček

POKRAJINSKI
MUZEJ
PTUJ
ORMOŽ

GRATI
PLEN

F. X. DEU
ORGLARSKI IZDELOVAVEC
V LUBLANI

ECCCE ORGANA VM!